

Nortura
bondens selskap

GRUNNLAGSDOKUMENT 1. HALVÅR 2024

GJENNOMSNITTLIG ENGROSPRIS FOR STORFE, SVIN, LAM OG
EGG

Grunnlagsdokument utarbeides halvårlig av Totalmarked kjøtt og egg. Dokumentet overleveres Nortura sitt styre i forkant av de halvårlige fastsettelsene av Planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE). Grunnlagsdokumentet skal belyse relevante forhold for fastsettelse PGE, og dermed være et støttedokument for styret i deres vurdering.

Styrevedtak i Nortura

Styret i Nortura vedtok på styremøte 2. oktober 2023:

- Planlagt gjennomsnittlig engrospris for **storfe** senkes med kr 4,00 per kilo, til kr 74,30 per kilo for første halvår 2024.
- Planlagt gjennomsnittlig engrospris for **gris** senkes med kr 0,80 per kilo, til kr 44,90 per kilo for første halvår 2024.
- Planlagt gjennomsnittlig engrospris for **lam** holdes uendret på kr 83,00 per kilo for første halvår 2024.
- Planlagt gjennomsnittlig engrospris for **egg** økes med kr 0,40 per kilo, til kr 25,40 per kilo for første halvår 2024.

For **storfe** og **gris** tilsvarer endringene reduksjonen i prisløypen som ble gjort med virkning fra 21. august. Denne prisendringen videreføres nå i prisnivået for PGE i første halvår 2024.

Offentliggjøring av vedtak

Aktørene i kjøtt- og eggbransjen ble orientert om vedtaket umiddelbart etter at styrets beslutning ble fattet. Det vises til Nortura Totalmarkeds [nettsider](#).

Markedsordningen skal bidra til at det norske markedet tilbys riktig mengden kjøtt av storfe, gris, sau/lam og egg til rett tid og rett kvalitet. Prisfastsettelsen er det viktigste verktøyet for å nå dette målet. Engrosprisen skal settes slik at den både på kort (førstkommende prisperiode) og mellomlang (2-3 år) sikt gir grunnlag for best mulig markedsdekning, der både tilførsler fra innenlands produksjon og vedtatt tollfri import tas hensyn til. Innenfor de rammer som dette til enhver tid setter for prisfastsettelsen, skal prisen settes slik at markedsinntektene sammen med offentlige virkemidler og generelle rammevilkår bidrar til økonomisk bærekraft i hele verdikjeden frem til engrosprispunktet. Nortura skal som markedsregulator forvalte denne oppgaven på en transparent og konkurransenøytral måte.

1. SAMMENDRAG AV PRISVURDERINGENE	5
1.1 PRISVURDERING STORFE	5
1.2 PRISVURDERING GRIS	6
1.3 PRISVURDERING LAM	7
1.4 PRISVURDERING EGG	8
2. GRUNNLAGSDOKUMENTETS FUNKSJON	9
3. ØKONOMISK UTVIKLING, RAMMEVILKÅR OG INTERNASJONALE FORHOLD	10
3.1 ØKONOMISK AKTIVITET OG SYSSELSETTING	10
3.2 BEFOLKNINGSVEKST	11
3.3 SELVFORSYNINGSGRAD	11
3.4 RAMMEVILKÅR FOR IMPORT, IMPORT OG GRENSEHANDEL	12
3.5 DET INTERNASJONALE MARKEDET FOR KJØTT OG EGG	14
4. FORBRUKERMARKEDET FOR NORSK KJØTT OG EGG	18
4.1 SALGSUTVIKLING I DAGLIGVAREMARKEDET	18
4.2 NORSKE SPISEVANER OG UTVIKLINGSTREKK	20
5. OVERORDNET OM NORSK JORDBRUK OG NÆRINGSMIDDELINDUSTRI	26
5.1 MARKED OG PRISER	26
5.2 LANGTIDSUTSIKTER FOR RØDT KJØTT OG EGG	30
5.3 JORDBRUKSOPPGJØRET – RELEVANTE RESULTATER FOR KJØTT OG EGG	32
5.4 PRISDANNELSE FOR KJØTT OG EGG	33
6. STORFE	34
6.1 MARKED OG PRIS	34
6.2 PROGNOSE FOR 2023 OG 2024	34
6.3 PLANLAGT GJENNOMSNIITTLIG ENGROSPRIS, LØPENDE OPPNÅDD ENGROSPRIS OG OMSETNINGSAVGIFT	35
6.4 REGULERINGSLAGER STORFE	36
6.5 IMPORT AV STORFE	37
6.6 PRIS OG PRISDANNELSE ETTER ENGROSPRISPUNKTET	37
6.7 UTVIKLING I KUTALLET	39
6.8 RESULTATER FRA REFERANSEBRUK NR. 8	39
6.9 DEKNINGSBIDRAG I AMMEKUPRODUKSJONEN	40
6.10 LANGTIDSUTSIKTER FOR STORFE	41
7. GRIS	42
7.1 MARKED OG PRIS	42

7.2	PROGNOSE FOR 2023	42
7.3	PLANLAGT GJENNOMSNIITTLIG ENGROSPRIS, LØPENDE OPPNÅDD ENGROSPRIS OG OMSETNINGSAVGIFT	43
7.4	REGULERINGSLAGER FOR GRIS	44
7.5	IMPORT AV GRIS	45
7.6	PRIS OG PRISDANNELSE ETTER ENGROSPRISPUNKTET	45
7.7	UTVIKLING I ANTALL DYR OG PRODUSENTER	46
7.8	RESULTAT FRA REFERANSEBRUK 5	48
7.9	DEKNINGSBIDRAGSKALKYLER I GRISEPRODUKSJONEN	48
7.10	LANGTIDSUTSIKTER FOR GRIS	49
8.	LAM	50
8.1	MARKED OG PRIS	50
8.2	PROGNOSE	50
8.3	PLANLAGT GJENNOMSNIITTLIG ENGROSPRIS, LØPENDE OPPNÅDD ENGROSPRIS OG OMSETNINGSAVGIFT	51
8.4	REGULERINGSLAGER FOR LAM	52
8.5	IMPORT AV LAM	52
8.6	PRIS OG PRISDANNELSE ETTER ENGROSPRISTIDSPUNKTET	53
8.7	UTVIKLING I SØYETALLET	53
8.8	RESULTAT FRA REFERANSEBRUK 3	54
8.9	DEKNINGSBIDRAGSKALKYLE	54
8.10	LANGTIDSUTSIKTER	55
9.	EGG	56
9.1	MARKED OG PRIS	56
9.2	PROGNOSE FOR 2023 OG 2024	56
9.3	PLANLAGT GJENNOMSNIITTLIG ENGROSPRIS, LØPENDE OPPNÅDD ENGROSPRIS OG OMSETNINGSAVGIFT	57
9.4	IMPORT AV EGG	58
9.5	MARKEDSUTVIKLING OG NÆRINGSSTRUKTUR	58
9.6	PRIS OG PRISDANNELSE ETTER ENGROSPRISPUNKTET	59
9.7	DAGLIGVARESALG AV EGG	59
9.8	UTVIKLING I VERPEHØNETALLET OG ANTALL BRUK MED EGGPRODUKSJON	59
9.9	RESULTAT FRA REFERANSEBRUK NR. 6	60
9.10	DEKNINGSBIDRAG FOR EGGPRODUSENTE	61
9.11	LANGTIDSUTSIKTER	61
10.	HISTORISK PRISUTVIKLING	62
10.1	STORFE	62
10.2	GRIS	62
10.3	LAM	63
10.4	EGG	63

1. Sammendrag av prisvurderingene

1.1 Prisvurdering storfe

Engrossalget av storfe har i 2023 vært lavere enn det som var prognosert, noe som har medført at uttaket fra reguleringslager i starten av året var mindre enn forventet og at reguleringslageret igjen økte fra mai og inn mot sommeren. For å bidra til økt salg og bedring av markedsbalansen ble engrosprisen senket med kr 4,00 per kg f.o.m. 21. august. Prognosen for resten av 2023 og 2024 viser et fortsatt overskudd av storfe, og det er nødvendig med ytterligere tiltak for å redusere tilførslene i en periode. Storfeprodusentene er oppfordret til å levere letter slakt fra januar 2024. I tillegg til reduserte vekter vil det være nødvendig med økt slakting av kalv også i første halvår 2024.

Det er en utfordrende markedsituasjon for storfe og det er i prisvurderingen lagt vekt på å gjenopprette markedsbalanse. Det er i tillegg igangsatt produksjonsregulerende tiltak for å redusere tilførselen av storfekjøtt.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe senkes med kr 4,00 per kilo, til kr 74,30 per kilo for første halvår 2024. Dette er en videreføring av engrosprisen høsten 2023

1.2 Prisivurdering gris

Engrossalget av gris har i 2023 vært lavere enn det som var prognosert og det har vært stor innfrysing av gris på reguleringslager. For å bidra til økt salg ble engrosprisen på gris senket med 80 øre f.o.m. 4 september. Prognosen for resten av 2023 og 2024 viser imidlertid et såpass stort overskudd av gris at det er nødvendig med ytterligere tiltak for å redusere tilførslene. Produsentene har blitt oppfordret til både å redusere slaktevektene og redusere insemineringen. For 2024 prognoseres det om lag uendrede tilførsler i 2024 og det forventes økt engrossalg. Det forventes en overdekning på 1 200 tonn i 2024, i tillegg til at vi går inn i året med 3 800 tonn gris på reguleringslager.

Det er en utfordrende markedssituasjon for gris og det er i prisvurderingen lagt vekt på å gjenopprette markedsbalanse. Det vil i tillegg igangsettes andre tiltak for å redusere tilførselen av gris.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for gris senkes med kr 0,80 per kilo, til kr 44,90 per kilo for første halvår 2024. Dette er en videreføring av engrosprisen høsten 2023.

1.3 Prisivurdering lam

De siste årene har det vært god balanse i markedet for sau og lam, men i likhet med de andre kjøttslagene forventes det at salget svekkes i 2023 på grunn av økte priser og redusert disponibel inntekt hos forbrukerne. Engrossalget av lam er prognosert å gå tilbake med 4 pst. i 2023 sammenlignet med det gode salget vi opplevde i 2022, noe som ventes å gi innfrysning på 800 tonn lam på reguleringslageret i løpet av høsten. Samtidig er søyetallet fallende og tilførslene av lam forventes å reduseres både i 2023 og 2024. I 2024 prognoseres det igjen at salget skal øke og at det er et lite underskudd for året som dekkes opp av kjøtt fra reguleringslageret. Etter prisnedgangen for storfe og gris tidlig i høst er det blitt en ytterlig prisforskjell mellom småfe og de andre kjøttslagene. Stor prisforskjell påvirker salget av rent kjøtt negativt, men kan også bidra til at industrien bytter ut småfe med annet kjøtt i spekemat og andre blandingsprodukter.

Markedet for sau og lam prognoser å være i balanse i 2024. Sauebestanden synes å være på et riktig nivå.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for lam holdes uendret på kr 83,00 per kilo for første halvår 2024.

1.4 Prisivurdering egg

Relativt høyere priser på andre proteinkilder og stor prisvekst generelt, samt mindre import enn normalt har gitt stor etterspørsel og godt salg av norske egg i 2023. Det prognoseres en videre økning i salget fremover, men ikke på det nivået vi har opplevd i år. Samlet salg av egg til dagligvaremarkedet og industrien ventes å øke med 1 pst. i 2024. Det prognoseres at tilførslene av egg vil øke tilsvarende økningen i salget. Det er god markedsbalanse i eggmarkedet i dag, men markedsbalansen er skjør og nyetableringer vil fort kunne ta markedet tilbake til overproduksjonen vi har opplevd de siste årene. Det har i lenger tid vært stor priskonkurranse på egg i dagligvaremarkedet, slik at pris ut til konsument har økt betydelig mindre enn engrosprisen, noe som har bidratt positivt til salget. Det er usikkert om dette vil fortsette i tiden fremover.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for egg økes med kr 0,40 per kilo, til kr 25,40 per kilo for første halvår 2024.

2. Grunnlagsdokumentets funksjon

I grunnlagsdokumentet gjennomgås forhold som har betydning for fastsettelsen av planlagt gjennomsnittlig engrospris.

Den volumbaserte markedsordningen for storfekjøtt ble vedtatt i Stortinget 19. juni 2009, som en del av Stortingets behandling av St.prp. nr. 75 (2008-2009) Om Jordbruksoppkjøret 2009 – endringer i statsbudsjettet m.m. I Jordbruksoppkjøret 2013 ble det avtalt at også sau/lam og egg underlegges den volumbaserte markedsordningen, jfr. Prop. 164S (2012-2013). Med virkning fra 1. juli 2021 ble gris underlagt volumbasert markedsordning, jfr. Prop. 200S (2020-2021).

I den volumbaserte markedsordningen skal Nortura som markedsregulator fastsette planlagt gjennomsnittlig engrospris på representantvaren for kommende prisperiode. Datoen for fastsetting og kunngjøring av planlagt gjennomsnittlig engrospris skal være innen 25. mai og 25. oktober hvert år. Som et grunnlag for prosessen fram mot beslutning blir det utarbeidet et grunnlagsdokument.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) er den halvårlige gjennomsnittsprisen på hele slakt og egg. Engrosprisen er lik prisen det selges til industrikunder for, eller når det går videre til foredling i Nortura. Engrosprisen skal i prinsippet kunne dekke kostnader som påløper fram til et dyr er ferdig slaktet og henger på krok, eller eggene er sortert på brett. Det omfatter bl.a. kostnader for inntransport, slakting av dyr og sortering av egg.

Grunnlagsdokumentets hovedfunksjon er å vurdere relevante forhold for Norturas fastsettelse av planlagt gjennomsnittlig engrospris. Styrken i importvernet, salgsutvikling for de ulike dyreslagene, markedsbalanse og kostnadsutvikling er viktige forhold som inngår i vurderingene. Dette dokumentet er grunnlag for styrets beslutning av planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe, gris, lam og egg i første halvår 2024.

3. Økonomisk utvikling, rammevilkår og internasjonale forhold

I prisvurderingen legges det til grunn at rentenivået fortsatt vil ha en bremsende effekt på etterspørselen etter kjøtt, og på prisveksten på matvarer generelt. Det legges også til grunn at prisdifferansen mot importerte produkter og kronekursen holder seg på et nivå som ikke gir betydelig import til full toll. Det forventes ingen endringer i de handelspolitiske rammevilkårene som i stor grad vil påvirke handelsbalansen for kjøtt og egg.

Siden gjenåpningen etter pandemien har den økonomiske aktiviteten i Norge vært urovekkende høy. Arbeidsledigheten har vært lav og prisveksten på det høyeste nivået vi har opplevd på flere tiår. Ekspansiv pengepolitikk, ekstremvær, krig og utfordringer ved internasjonale fraktruter er bare noen av grunnene til den store prisveksten. Deler av prisveksten har vært importert og blitt akselerert av svekket kronekurs, men mye har kommet gjennom økte råvare- og energikostnader som har forplantet seg gjennom verdikjedene nasjonalt. Betydelige lønnsoppgjør har bidratt til å drive prisveksten videre. For å bremse aktiviteten i økonomien og kjøle ned prisveksten har sentralbanken satt opp styringsrenten en rekke ganger fra sensommeren 2021 og frem til i dag. Styringsrenten er nå på det høyeste nivået vi har opplevd side finanskrisen i 2008. Selv om tolv måneders prisveksten fortsatt er høy er det tendenser til at den kontraktive pengepolitikken virker som tiltenkt og at aktiviteten i økonomien og prispresset i Norge er fallende.

3.1 Økonomisk aktivitet og sysselsetting

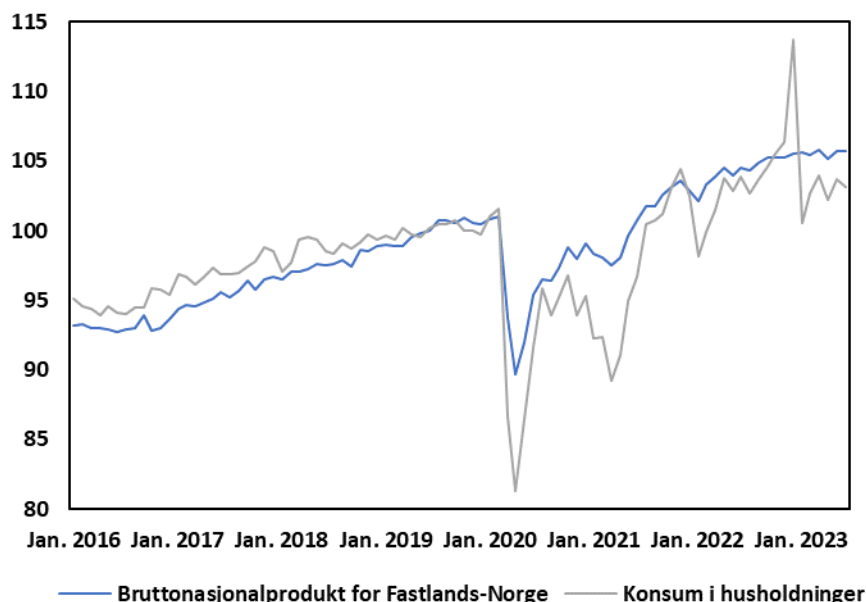
Sesongjusterte BNP-tall fra SSB viser at det ikke var vekst i den norske økonomien i andre kvartal. Den store prisveksten og høye renter har redusert kjøpekraften til nordmenn, noe som demper muligheten til å kjøpe varer og tjenester. Bruttonasjonalproduktet i Norge falt betydelig under den første nedstengingen som følge av pandemien, men har siden vært økende. Veksten har imidlertid vært avtagende og ser nå ut til å ha flatet ut og er nå tilnærmet på nivå med hva det var for et år siden. Husholdningen begynner nå for alvor å merke effekten av de økte rentene og ser ut til å ha strammet inn på forbruket sitt. Et særlig høyt fall i konsumet var det ved inngangen til året og konsumet i husholdningene er nå om lag 10 pst. lavere enn hva det var i desember 2022. I juli var andelen arbeidsledige i arbeidsstyrken på 3,4 pst., noe som er 0,3 prosentpoeng høyere enn den siste tids bunnpunkt i april 2022. Arbeidsledigheten er fortsatt svært lav i Norge, men den fallende arbeidsledigheten vi har opplevd siden sommeren 2020 har nå flatet ut og ser ut til å ha stabilisert seg. Økte kapitalkostnader og redusert forbruk i husholdningene er imidlertid utfordrende for norske bedrifter, så det kan være at vi ser økende arbeidsledighet fremover hvis rentene holdes høye og prisveksten forblir høy.

Norsk konkurranse- og kjøpekraft i internasjonale markedet påvirkes av kronekursen. Målt mot valutaene til viktige handelspartnere som f.eks. EU er kronen nå betydelig svakere enn hva den historisk har vært. Dette gjør det dyrt å importere varer til Norge, samtidig som det øker verdien av eksporten vår. For landbruket bidrar det til et høyt kostnadsnivå for importerte innsatsfaktorer. Samtidig gir det styrket konkurransekraft til norske produkter som konkurrerer med importprodukter på det norske markedet. Sist Norge opplevde en så stor og rask svekkelse av den norske kronen var

under finanskrisen i 2008. I etterkant av finanskrisen styrket den norske kronen seg mot euroen i en femårsperiode.

Figur 1 – Økonomisk utvikling og konsum

Indekser, månedlig, sesongjuster, 2016=100

3.2 Befolkningsvekst

Kjøtt- og eggkonsumet per person i Norge er relativt sett ganske stabilt, men trenden er at konsumet av rødt kjøtt er noe fallende. Mat er helt nødvendig og konsumet påvirkes i mindre grad enn mange andre kjøpsbeslutninger av *normale* endringer i disponibel inntekt og pris. Befolkningsveksten er derfor et av de mest sentrale parameterne når totalkonsumet skal estimeres på kort og mellomlang sikt. Ved utgangen av 2. kvartal i år bodde det 5,5 mill. personer i Norge. Det er nesten 70 000 flere innbyggere enn samme periode i fjor. Den største delen av befolkningsveksten kommer fra innvandring, hvor personer fra Ukraina utgjør flest. Siden starten av 2022 har 46 000 ukrainere innvandret til Norge. Fødselsoverskuddet er fortsatt lavt sett i et historisk perspektiv, men det har vært et økt fødselsoverskudd sammenlignet med samme periode i år. Dette skyldes at den unormalt høye dødeligheten under pandemien har gått ned igjen til et normalt nivå og fødselstallet har økt. Målt i femårsintervaller er det i dag flest nordmenn mellom 30-34 år og mellom 50-54, og befolkningen blir stadig eldre. Innen 2060 vil i underkant av 25 pst. av Norges befolkning være 70 år eller eldre. I dag er bare 13 pst. over 70 år. Det prognoseres at fødselsoverskuddet vil være fallende som følge av aldringen i befolkningen, og det ventes et negativt fødselsoverskudd før 2050. I juli 2023 la Statistisk Sentralbyrå frem tre ulike scenarier for utvikling i folketallet frem mot 2100. Hovedalternativet viser en forventet økning i befolkningen på i underkant av 40 000 i 2023 og 2024.

3.3 Selvforsyningsgrad

Selvforsyningsgraden er definert som hvor stor andel norskproduserte matvarer utgjør av matforbruket, regnet på energibasis. Selvforsyningsgraden påvirkes av flere forhold, hvor både

markedsmessige og naturlige svingninger i norsk produksjon gjøre seg gjeldene. Endringer i klimatisk forhold, priser, kvalitetskrav, landbrukspolitiske virkemidler, handelspolitiske forhold, forbrukerpreferanser mm. påvirker alle hvor stor del av maten vår som produseres i Norge. Selvforsyningsgraden tar ikke hensyn til muligheten til å legge om produksjon og forbruk, og gir derfor kun et bilde av dagens selvforsyningsgrad, ikke potensiell selvforsyningssevne. I 2021 var selvforsyningsgraden 45,9 pst. ifølge NIBIO. Det estimeres at selvforsyningsgraden falt til 44,2 pst. i 2022. I 2017 var selvforsyningsgraden 50 pst. Om man i utregningen tar hensyn til at en del av fôret importeres, og trekker fra dette, er den norske selvforsyningsgraden under 40 pst. Regjeringen har som et av sine mål for landbruket at selvforsyningsgraden skal økes til 50 pst., korrigert for import av fôrvarer.

3.4 Rammevilkår for import, import og grensehandel

3.4.1 Rammevilkår for import

Det har vært få endringer i de handelspolitiske rammevilkårene for kjøtt- og egg. For nærmere informasjon om gjeldene handelsavtaler se tidligere grunnlagsdokument.

3.4.2 Import

Grensehandel

Kjøtt- og egg kjøpt på handleturer til utlandet utgjør en betydelig andel av det norske forbruket. Det er usikkerhet rundt anslagene, men det estimeres at grensehandelen står for om lag 6 pst. av det totale engrosforbruket av kjøtt i Norge. Dette tilsvarer nærmere fire kilo per person årlig. Totalmarkeds egne prognoser som hensyntar veksten i innenlands salg av kjøtt under pandemien, justert for andre effekter av pandemien, stemmer godt overens med NIBIOs anslag på 6 pst. av totalt engrosforbruk. Grensehandelen skjer i all hovedsak i Sverige, hvor Strømstad står for rundt 50 pst. alene. Tall fra DnB viser at syv av ti kroner nordmenn bruker på grensehandel er innenfor kategorien mat og drikke.

Under pandemien falt store deler av importen via grensehandel bort. Grensehandelen begynte å ta seg opp igjen i tredje kvartal 2021 og økte betydelig gjennom 2022. Det har i 2023 vært stort sprik mellom tallene SSB, DnB og dagligvareaktørene i Sverige har rapportert for grensehandelen. Tall fra SSB, basert på spørreundersøkelser av dagsturturister, viser at grensehandelen fortsatt ligger under nivået før pandemien. Handelen selv rapporterer rekordomsetning, noe som tyder på at grensehandelen flere steder er på et vel så høyt nivå som før pandemien.

Importkvoter

Norge har gjennom en rekke bilaterale og multilaterale handelsavtaler gitt bort importkvoter som åpner opp for en kvantumsbegrenset tollfri import av sensitive landbruksprodukter. Det er i hovedsak EU-avtalen, GSP-systemet, WTO-avtalen, frihandelsavtalen med Storbritannia, frihandelsavtalen med SACU-landene og EFTA-avtalen som gir import av kjøtt- og egg. Kvotene er økonomisk lukrative og utnytter som regel fullt ut hvert år. Storfekjøtt importeres i hovedsak fra EU, SACU og Sør-Amerika (gjennom WTO-kvoten og GSP-systemet), mens gris, småfe og egg i hovedsak importeres fra EU, EFTA-landene og Storbritannia. I Norge blir disse kvotene auksjonert ut og erfaringen er at kvotene utnyttes

fullt i stor grad. For 2023 forventes det at storfekvotene utnyttes fullt ut, mens WTO-kvoten på gris ikke vil bli benyttet i særlig grad. Det er også noe usikkerhet rundt ribbekvoten. For småfe forventes det full kvoteutnyttelse fra Island og WTO, og at deler av SACU-kvoten importeres.

Tabell 1 – Importkvoter for landbruksvarer

Tonn, oversikt over de mest relevante importkvotene for kjøtt og egg

	WTO	EU	ISLAND	SACU	GSP/MERC OSUR	UK	TOTALT
Storfe	1 084	2 500		4 756	665		9 005
Svin	1 381	900				150	2 431
Småfe	206		600	530			1 336
Kylling	221	950			300	158	1 629
Egg	1 295	290				48	1 633

Administrativt nedsatt toll

I perioder hvor innenlands produksjon ikke dekker etterspørselen og importkvotene i stor grad er utnyttet, kan tollsatsen administrativt settes ned for en avgrenset periode. Administrativt nedsatt toll bidrar til at økt etterspørsel i Norge raskt kan møtes uten at en midlertidig endring presser frem en norsk produksjon som er så stor at man ikke får avsetning for den i fremtiden. Alle aktører i næringen kan anmode om tollnedsettelse, men det er Landbruksdirektoratet som avgjør om anmodningen tas til følge etter en vurdering i hvert enkelt tilfelle. I 2023 har det vært åpnet for import gjennom administrativt nedsatt toll for spekk/svinefett og for konsumegg. Det har vært nedsatt toll for spekk hele året, og tollene vil være nedsatt frem til 15. januar 2024. For egg var tollene satt ned i perioden 8. august til 1. september.

Tollvernet

Det siste halvannet året har tollvernet vært unormalt sterkt for kjøtt og egg. Dette skyldes i hovedsak den svake norske krona og at prisveksten periodevis har vært høyere i landene vi importerer fra enn i Norge. Den siste tiden har imidlertid prisene på hele slakt og egg falt i EU, noe som isolert sett svekker tollvernet. I det store bildet er tollvernet for de markedsregulerte kjøttslagene og egg i dag relativt sterkt som følge av en svak norsk krone. Unntaket er for noen produkter som f.eks. sortering av gris. For egg er tollvernet svekket fra et unormalt sterkt nivå, mens man har hatt mindre endringer for storfe, hvor tollvernet på hele slakt nå er rundt 7 kroner og betydelig mer for sorteringer og de stykningsdelen med prosenttoll. For gris har tollvernet holdt seg relativt stabilt for hele slakt og styrket seg vesentlig for sideflesk. Hele slakt og lår av lam har fortsatt et sterkt tollvern. Denne situasjonen er midlertidig, og kan i stor grad forklares med bakgrunn i en svak norsk krone.

EU prisene på hele slakt av gris og ulike stykningsdeler er i dag lavere enn hva de var i juni og på linje med hva prisene var i mars. Prisene er imidlertid fortsatt noe høyere enn hva de var på samme periode i fjor. Storfepriene i EU har falt det siste året og er nå lavere enn hva de var i september 2022. Dette skyldes i stor grad økt produksjon i Sør-Amerika og lavere salg som følge av økte priser. Prisene på lam har holdt seg relativt stabile i EU det siste året. Prisen på hele lam har økt noe, mens prisen på

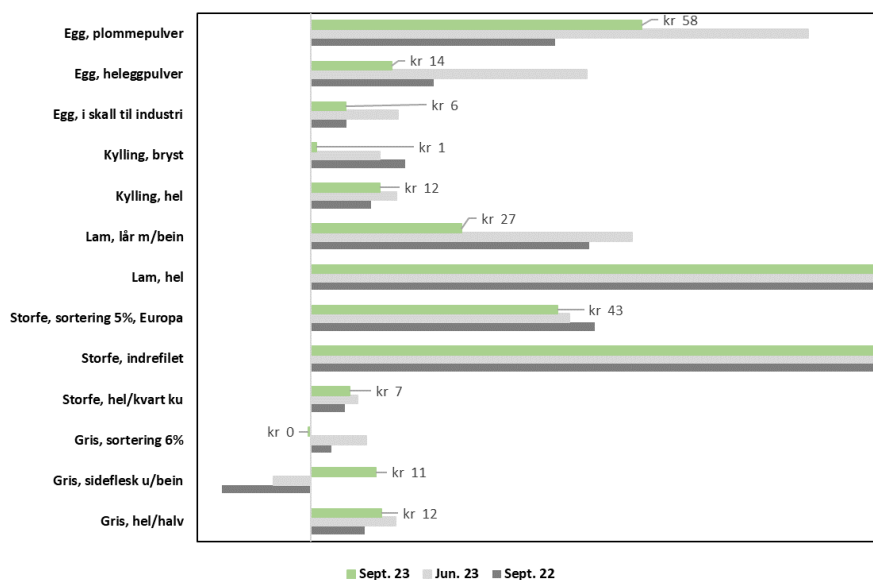
lammelår har falt og er under nivået den var på for et år siden. Egg og eggprodukter er fortsatt dyrt i EU, men den eksplosive prisveksten ser ut til å ha stoppet og falt noe. Prisen på industriegg er nå tilsvarende hva den var for et år siden.

Det har generelt vært økte priser for kjøtt og egg i Norge frem til september i år hvor prisen for gris og storfe ble redusert. Dette ga særlig utslag i redusert pris for sideflesk av gris og sorteringskjøtt av storfe. Prisene på egg og lam har på sin side økt også i andre halvår av 2023.

Målt mot euroen nådde den norske krona et bunnpunkt våren 2020, før den styrket seg frem mot sommeren 2022. Siden den gang har krona igjen svekket seg og nådde et historisk bunnpunkt sommeren 2023. De siste tre månedene har krona styrket seg noe mot euroen igjen. For varer importert fra EU styrker den svake krona tollvernet. En tilsvarende utvikling har vi sett i vekslingskursen mellom norske kroner og amerikanske dollar. Det er tilnærmet umulig å forutse valutakursutvikling, men rentedifferanse mellom ulike sentralbanker virker å være en viktig driver. Så lenge rentedifferansen mellom Norge og EU og USA er som den er i dag og det er stor økonomisk usikkerhet i verden, er det lite sannsynlig at vi vil se en stor styrking av den norske krona fremover.

Figur 2 – Tollvernet for kjøtt og egg

Kr/kg forskjell på importpris ink. toll og norsk pris

3.5 Det internasjonale markedet for kjøtt og egg

Norske engrospriser på kjøtt og egg påvirkes ikke direkte av den internasjonale handelen med kjøtt og egg, men indirekte gjennom at konkurransebildet og den underliggende prisveksten hensyntas når de norske prisene settes. FNs organisasjon for ernæring og landbruk, FAO, publiserer med jevne mellomrom markedsrapporter, sist i 2022. I tillegg publiserer FAO, Verdensbanken og EU månedlig statistikk for priser på kjøtt, egg, andre matvarer og viktige innsatsfaktorer.

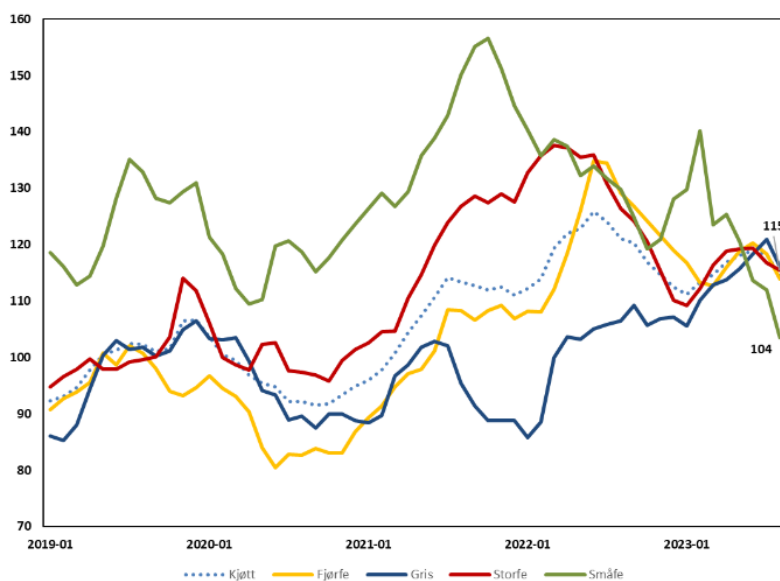
Internasjonale priser

FAOs samlede kjøttprisindeks økte fra andre halvår 2021 frem til sommeren 2022 med over 30 pst., særlig drevet frem av prisøkning for storfe og fjørfe. Indeksen falt så gjennom andre halvår av 2022, før den igjen økte første halvår 2023. Prisen på småfe virker å være mindre korrelert enn de andre kjøttslagene. Storfe og fjørfe har korrelert relativt tett med samleindeksen, mens prisen for gris ikke hadde den samme store veksten under pandemien, men på sin side har økt mye i pris fra 2022 og frem til i dag. Gris er det kjøttslaget som har hatt høyest prisvekst fra indeksens startpunkt (2014-2016) og frem til i dag.

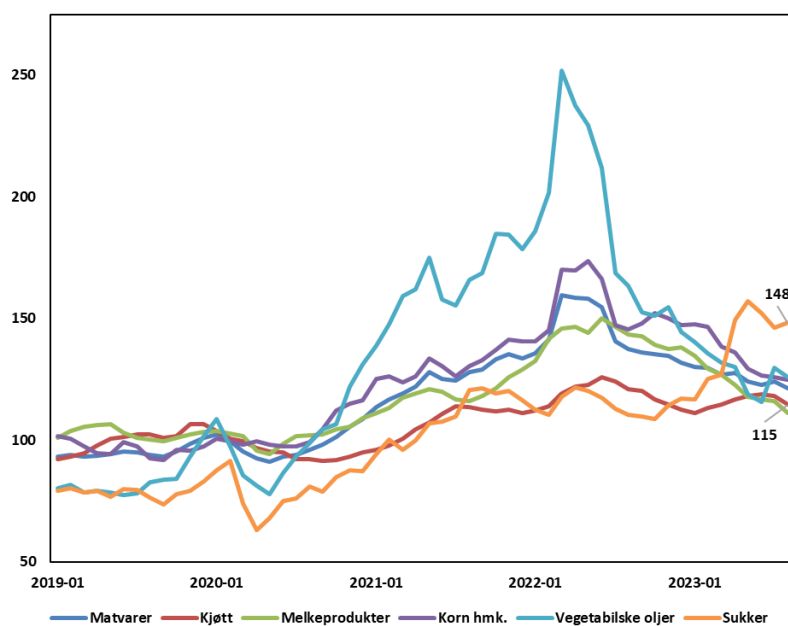
Figur 3 – Internasjonal prisutvikling for ulike kjøttslag

FAOs prisindekser, 2014-2016 = 0

Figur 4 – Internasjonal prisutvikling for ulike matvarer

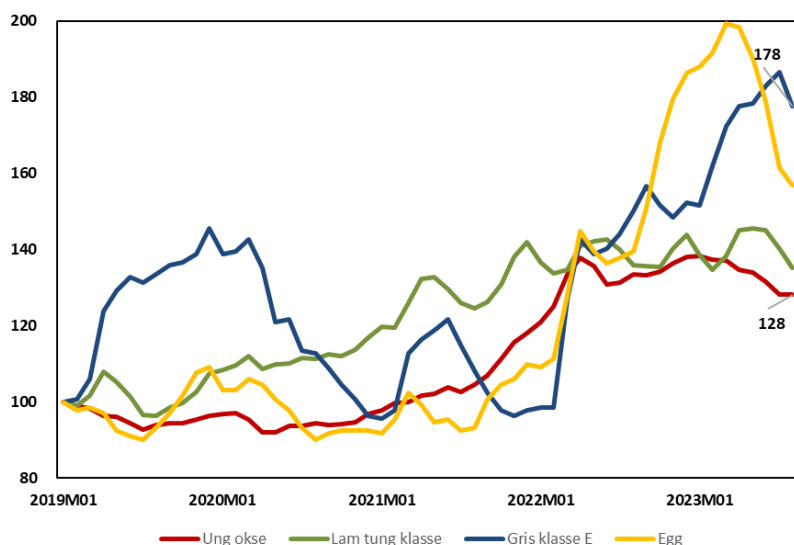
FAOs prisindekser, 2014-2016 = 0

I EU har prisen på hele slakt vært mer moderat gjennom pandemien og i større grad hatt prisvekst i 2022 med den store kostnadsveksten man opplevde da. Særlig de kraftfôrintensive produksjonene gris og egg har hatt en stor prisvekst i 2022, før man har opplevd et fall de siste månedene. Prisen på storfe og lam hadde på sin side vekst frem til starten av 2022 før prisen gjennom 2022 og første halvår av 2023 flatet ut. Prisen på hele slakt av storfe falt inn mot sommeren, men var uendret fra juli til august.

Figur 5 – Engrosprisutvikling for kjøtt i EU

Prisindeks, januar 2019 = 0

Global produksjon

Den totale produksjonen av kjøtt er forventet å ha nådd 360 mill. tonn i 2022, opp 1,2 pst. fra 2021. Produksjonsveksten har i hovedsak kommet gjennom økte produksjon av svinekjøtt i Asia, samt økt produksjon av storfe og fjørfe i Sør-Amerika. Noe av veksten har blitt oppveid av redusert produksjon i Europa. Redusert lønnsomhet som følge av økte kostnader til energi, fôr og gjødsel har lagt en demper på produksjonsveksten. Sykdom fortsatte å påvirke produksjonen som følge av sykdomsbegrensende tiltak i viktige produsentland og handelsrestriksjoner. Munn- og klovsyke og «lumpy skin disease» var utbredt i Øst-Asia, mens Afrikansk svinepest var utbredt i en rekke land på tvers av kontinenter, og er nå påvist i Sverige. Produksjonen var i 2022 også negativt påvirket av ekstremvær, særlig værphenomenet La Nina.

Global handel

Det estimeres at global handel med kjøtt var på 41,4 mill. tonn i 2022, ned 0,8 pst. fra 2021. Den globale handelen utgjør i overkant av 10 pst. av den totale globale produksjonen. Fallet i handelen reflekterer i hovedsak økte produksjon og lavere priser i Kina og dermed mindre etterspørsel etter import. Importen i mange andre land forventes også å ha falt grunnet utfordrende økonomiske tider og høye kjøttpriser. I mange land var det også fortsatt lavere aktivitet i HORECA-segmentet enn før pandemien. Handelen med fjørfe og storfe er forventet å ha økt, mens handelen med gris er forventet

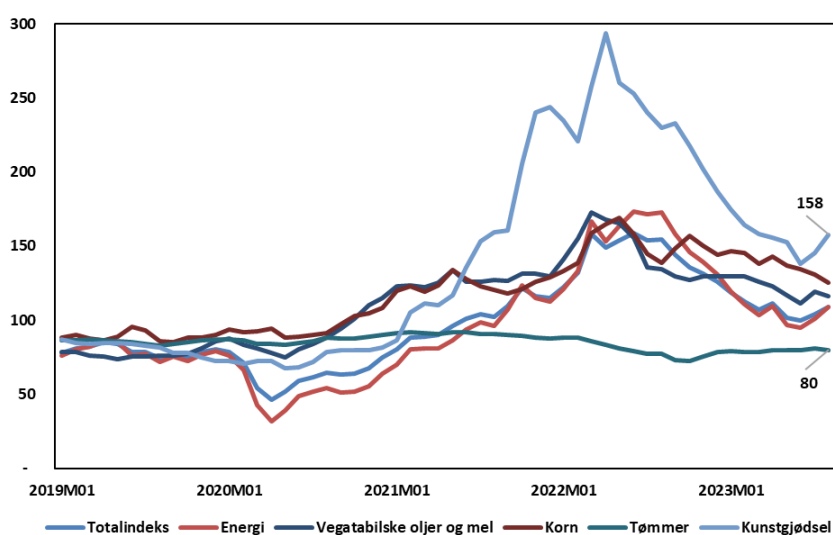
å ha falt betydelig som følge av grunnen nevnt over. Det er særlig eksporten fra Europa og Nord-Amerika som er forventet å ha falt, mens eksporten fra Sør-Amerika og Asia trolig har økt.

Internasjonale priser på viktige innsatsfaktorer

Internasjonal pris på viktige innsatsfaktorer i produksjonen av kjøtt hadde en eksplosiv vekst fra 2021 og frem til starten av 2022. Prisen på kunstgjødsel ble sterkt påvirket av flaskehalsen i den internasjonale handelen og krigen i Ukraina. Av de viktigste innsatsfaktorene var det prisen på kunstgjødsel som økte mest, og på toppunktet var tre ganger så dyr som før pandemien. Prisen på fôrvarer og energi økte også betydelig. Siden starten av 2022 har prisen på alle disse varene falt betydelig. Kunstgjødsel er fortsatt dyrt, mens prisen på energi og fôrvarer nå er på et nivå som ikke er langt unna å reflektere prisveksten ellers i samfunnet. Norske bønder opplevde også i stor grad denne unormalt høye prisveksten vi har vært gjennom, men har blitt skånet for noe gjennom Jordbruksavtalen og strømstøtten.

Figur 6 – Internasjonal prisutvikling på viktig innsatsfaktorer

Verdensbankens prisindekser, 2010 = 100

4. Forbrukermarkedet for norsk kjøtt og egg

I det norske kjøtt- og eggmarkedet har det som for resten av økonomien vært store svingninger de siste årene. Pandemien og krigen i Ukraina bidro til unormalt høy etterspørsel etter norsk kjøtt- og egg. I 2023 har imidlertid denne trenden snudd, og man har opplevd et fall i salget. En årrekke med ekspansiv pengepolitikk og utfordringene pandemien og krigen skapte bidro til en betydelig prisvekst. For å sikre økonomien til norske husdyrprodusenter ble engrosprisene kjøtt og egg økt mye gjennom 2021 og 2022, noe som bidro til å økte priser utover i verdikjeden. Økte priser sammenfalt med at de fleste forbrukerne fikk svakere økonomi – begge deler har bidratt til å redusere sluttalget av kjøtt. Egg, som en relativt billig proteinkilde, har på sin side økt sitt salg.

På tross av at mange egenskaper vektlegges når vi handler, er pris og smak de viktigste faktorene som påvirker kjøpsbeslutningene våre når vi handler mat. Effekten økte priser har på sluttalget er relevant for prissettingen, men salgsveksten under pandemien, gjenåpningen av grensehandelen, prisvekst på andre produkter og redusert kjøpekraft gjør det utfordrende å isolere prisseffekten på kjøttalget. I prissettingen legges det til grunn at økte priser og redusert kjøpekraft har lagt en demper på sluttalget av kjøtt, og at pris har blitt et enda viktigere faktor i kjøpsbeslutningen i perioden vi er inne i. Det legges imidlertid også til grunn at engrossalget har svekket seg mer enn sluttalget, noe som kan tyde på at det har vært og er et behov for lagerrealisering i industrien. Dette skyldes trolig økte lagerkostnader, ubalanse i salget mellom stykningsdeler og unødvendig stor import i 2021 og 2022.

4.1 Salgsutvikling i dagligvaremarkedet¹

2023 har bydd på større skift i salget av kjøtt og egg enn det vi vanligvis opplever. Både på tvers mellom produktene, men også salget som helhet. Dette er noe som naturlig nok også har påvirket dagligvaresalget av kjøtt. Endringene i dagligvaresalget er imidlertid mindre enn de vi opplever på engrosnivå, noe som trolig innebærer at industrien har bygd seg opp betydelige lager med både norsk og import kjøtt som nå selges ut og medfører at engrossalget av norske hele slakt er svakere. Prisveksten har vært betydelig det siste året, slik at verdien av kjøtt og egg omsatt i dagligvaremarkedet har økt på tross av at volumet er redusert. Per uke 32 er verdien av dagligvaresalget opp over 7 pst., mens volumet er ned i overkant av 2 pst. Det overordna bildet er at salget av egg har økt, mens salget av rødt kjøtt har falt til fordel for hvitt kjøtt.

Volum for egg og rødt kjøtt²

Økt prisnivå og lavere disponibel inntekt har påvirket salget av kjøtt, særlig rødt kjøtt, negativt i 2023. I tillegg er det en underliggende trend at forbrukerne kjøper mindre rødt kjøtt til fordel for hvitt kjøtt eller andre proteinkilder. Dagligvaresalget i første kvartal 2022 var positivt påvirket av smittevernstiltakene, noe som har bidratt til at fallet i salget i 2023 sammenlignet med 2022 har vært ekstra markant. Reduksjonen i dagligvaresalget av rødt kjøtt er imidlertid betydelig mindre enn fallet i engrossalget, noe som kan tyde på lagernedbygging i hos industrien. Per uke 32 var det solgt rett i

¹ Tallene inkluderer ikke salg over nett eller gjennom matkasseabonnementer. Volumtallene inneholder ikke salg av ferskt fjærkre solgt over delikatessepunkt.

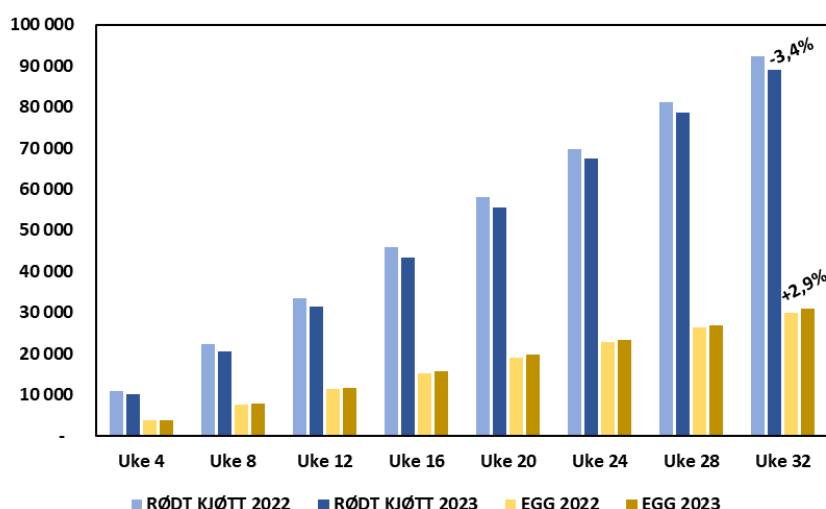
² De ulike kjøttslagene er estimert basert på fordeling på produktnivå, der f.eks. blandingsprodukter begrenser nøyaktigheten. Det er derfor usikkerhet rundt tallene og viser derfor kun et overordnet bilde.

underkant av 90 000 tonn rødt kjøtt i det norske dagligvaremarked, ned 3,5 pst. sammenlignet med samme periode i fjor.

Eggsalget har på sin side økt betraktelig mer enn det man historisk har sett som forbruksøkning. Det var per uke 32 solgt i overkant av 30 000 tonn egg i dagligvarehandelen, opp 3 pst. fra samme periode i fjor. Det har lenge vært stor priskonkurransen på egg i dagligvaremarkedet, samtidig som det er naturlig at forbrukerne kjøper mer i tider med høye priser og trangere økonomi da egg er en relativt rimelig proteinkilde.

Figur 7 – Estimert dagligvaresalg av rødt kjøtt og egg

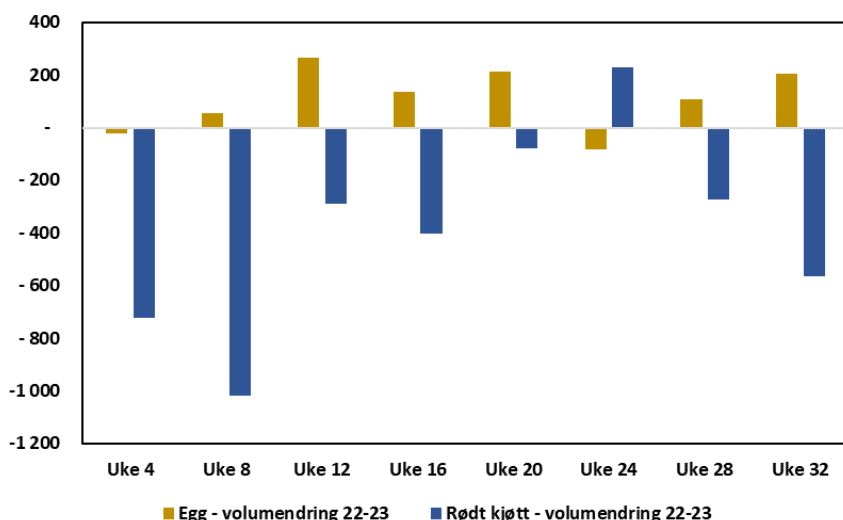
Tonn akkumulert, 2022 og 2023 t.o.m. uke 32, kilde: Nielsen

Sammenlignet med fjoråret var salget av rødt kjøtt svakest i starten av året, noe som er naturlig fordi salget i første kvartal i 2022 fortsatt var positivt påvirket av redusert grensehandel. I tillegg var det dårlig salg under grillsesongen i år sammenlignet med fjoråret. Dette kan skyldes flere faktorer, men dårlig vær og betydelig reiseaktivitet er trolig viktige grunner. Eggsalget gjennom 2023 så langt ligger over eller på om lag samme nivå sammenlignet med fjor året. Salget var noe svakere helt i starten av året og i månedsskiftet mai-juli, men har utenom det ligget godt over fjorårsnivået.

Figur 8 – Dagligvaresalg av rødt kjøtt og egg

Tonn periodevis, t.o.m. uke 32 2022 og 2023, kilde: Nielsen

Dagligvaresalg av ulike produktkategorier

Av de store produktkategoriene for kjøtt er det salget av rent kjøtt (ikke formet eller bearbeidet annet enn skjæring) som skiller seg ut når det gjelder prosentvis størst nedgang i volumet. Per uke 32 var salget av rent kjøtt 7,5 pst. lavere enn hva det var i samme periode i fjor. Det har også vært en nedgang i solgt volum av kjøttdeig, pålegg og pølser, men i mindre grad enn for rent kjøtt. Når det gjelder verdi har alle kategoriene økt, med unntak av posteier og langtidsholdbare produkter.

Tabell 2 – Dagligvaresalg av kjøtt³ og egg

Tonn, t.o.m. uke 32 2022 og 2023, kilde: Nielsen

	Uke 32 2022	Uke 32 2023	Endring i %
EGG	29 984	30 872	3,0 %
FERSKE PØLSER	23 343	22 925	-1,8 %
RENT KJØTT	21 877	20 227	-7,5 %
DEIGER/FARSER	17 956	17 715	-1,3 %
FORMET BEARBEIDET KJØTT	10 660	10 870	2,0 %
KJØTT/PÅLEGG FERSK	7 855	7 659	-2,5 %
SPEKEPOELSE	4 496	4 350	-3,2 %
FERSK BACON/FLESK	3 902	3 813	-2,3 %
DYPPFRYST BEARB. KJØTT	3 076	3 039	-1,2 %
HERMETISKE MIDDAGSRETTER	2 884	2 318	-19,6 %
FERSK POSTEI	2 208	2 113	-4,3 %
SPEKEMAT	1 976	1 876	-5,1 %
HERMETISK KJØTT	878	627	-28,6 %

4.2 Norske spisevaner og utviklingstrekk

4.2.1 Kjøttforbruket

Engrostatall viser mengden kjøtt solgt til nedskjæring i Norge, inkluderer import, og gir ikke et fullverdig bilde av hva som faktisk spises. For å beregne mengden kjøtt vi spiser er kostholdsundersøkelser det mest presise verktøyet vi har. Norkost 3 ble gjennomført for ti år siden, og er den siste kostholdsundersøkelsen av det omfanget gjennomført i Norge. Norkost 4 er nå under arbeid og

³ Tallene inkluderer ikke ferskt fjærkre solgt over delikatessepunkt

resultatene forventes publisert i 2024. I mangel av nyere kostholdsundersøkelser brukes *beregnet reelt forbruk* som estimat på faktisk konsum. Tallet beregnes på bakgrunn av spiselig andel for de ulike dyreslagene og engrossalg.

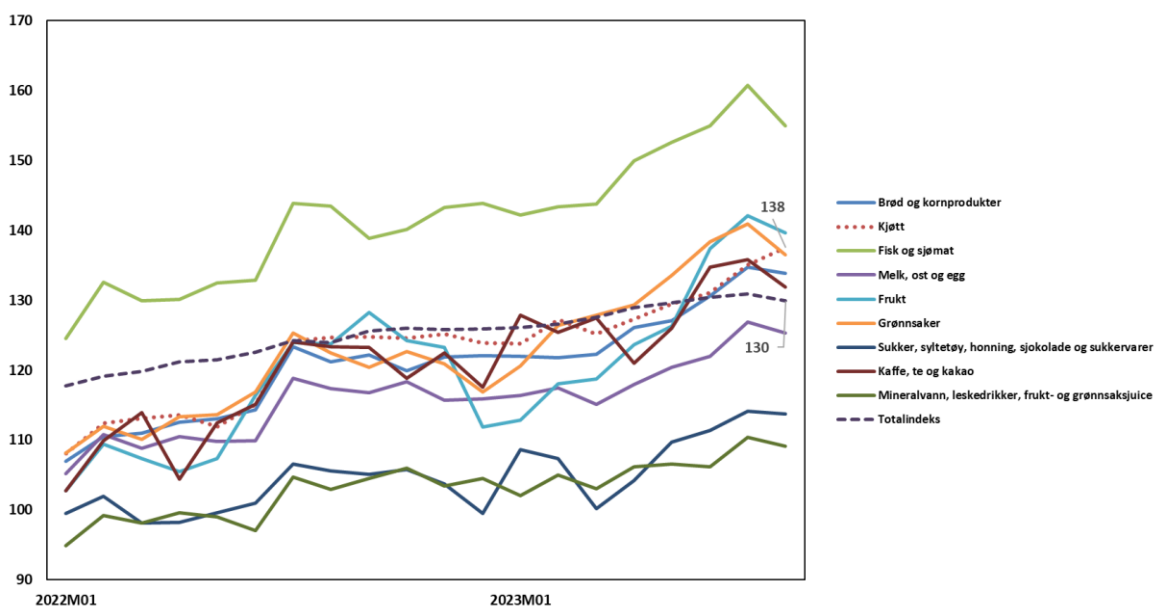
Beregnet reelt forbruk av kjøtt var i 2021 54,9 kg per innbygger. Rødt kjøtt utgjør 76 pst. av forbruket, mens hvitt kjøtt utgjør 22 pst. Hvitt kjøtt har med tiden tatt markedsandeler, f.eks. utgjorde det kun 7 pst. av forbruket i 1990. Som for engrosforbruket har trenden for beregnet reelt forbruk vært fortsatt økt konsum av fjørfe, mens storfe og svin har hatt en svak nedgang. Pandemiårene er unntaket hvor konsumet av alle kjøttslagene økte. Det er generelt usikkerhet rundt tallene for grensehandelen, noe som kan ha påvirket skiftet man så under pandemien.

4.2.2 Prisvekst og norske matvarepriser

Mat er et nødvendighetsgode, noe vi kjøper hyppig og noe som utgjør en betydelig utgiftspost i hverdagsøkonomien. I perioder med høy inflasjon og redusert kjøpekraft er det derfor naturlig at matvarepriser, på lik linje med strøm, drivstoff og boligpriser, får stor oppmerksomhet i forbrukerne, media og i samfunnsdebatten generelt. Prisen på matvarer i Norge har gått betydelig opp det siste året. Noe skyldes økte priser på import og svak krone, men mye skyldes også økte priser på varer produsert i Norge. Det var en uvanlig sterk prisvekst på matvarer fra mars til juni, en periode av året hvor prisene som regel faller. Prisene falt imidlertid fra juli til august, noe som er normalt. Matvarer har den siste tiden vært den største bidragsyteren til den samlede prisveksten i Norge. Sammenligner man prisutviklingen på kjøtt med totalindeksen og andre viktige varegrupper ser man at kjøtt i det store bildet følger trenden, men at prisveksten for kjøtt var større enn snittet gjennom sommeren. Reduksjonen i engrosprisene på storfe og svin med virkning fra slutten av august tar noe tid før det gir utslag i butikkprisene og det er for tidlig å si hvilken effekt det vil ha på prisene ut til forbrukerne.

Figur 9 – Prisutvikling på ulike matvarer

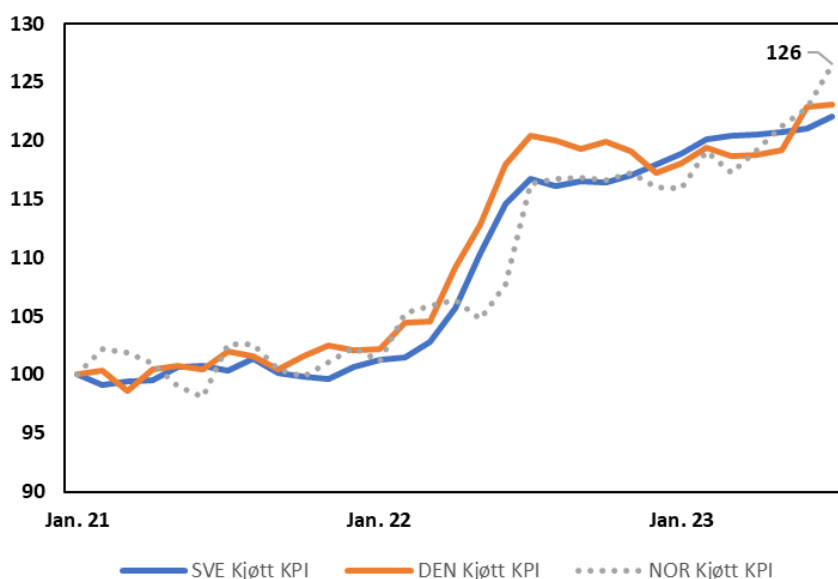
Prisindekser, jan. 2022 – aug. 2023, kilde: SSB

De store prisøkningene vi har sett for matvarer det siste halvannet året er ikke et særnorsk fenomen. På lik linje med i Norge har internasjonale forhold bidratt til økte priser på innsatsfaktorer for europeiske bønder. Utviklingen i kjøttprisene i Norge har stor grad fulgt samme trend som prisutviklingen i Sverige og Danmark det siste året. Forbrukerprisene for kjøtt i Norge har imidlertid økt relativt mer enn i Sverige og Danmark de siste månedene. På engrosnivå ser vi er relativt lik utvikling i Europa som i Norge, med fall i prisene på hele slakt av storfe og gris. Det er enda for tidlig å si noe om hvordan dette påvirker forbrukerprisene, men det er en forventning om at dette skal bidra til å snu prisveksten.

Figur 10 – Prisutvikling på ulike matvarer

Prisindeks, jan. 2022 – aug. 2023, kilde: SSB, SCB, DST

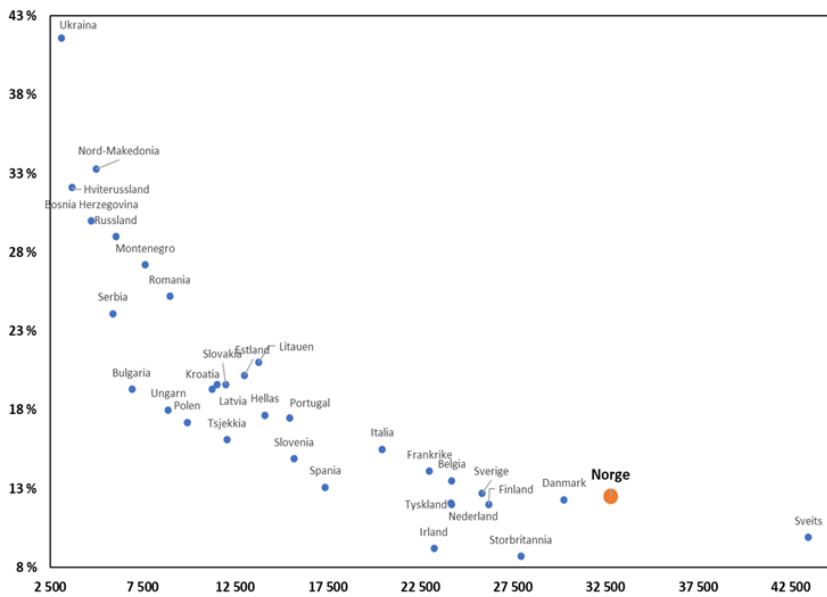

Målt i absolutt verdi er Norge et av de dyreste landene i verden for matvarer. Kun Sveits, Sør-Korea og Island kan måle seg med Norge hvis man sammenligner prisen på en gjennomsnittlig handlekurv. Lønninger og andre priser imidlertid også høye i Norge, noe som innebærer at kjøpekraften er stor. Ser man dette i sammenheng viser det at mat er relativt billig i Norge sammenlignet med de fleste andre land. I 2021 brukte nordmenn 12,5 pst. av forbruksutgiftene sine på mat, noe som er blant den laveste andelen i verden og om lag tilsvarende som i andre høyt utviklede land som Australia, USA, Sverige og Finland. I den andre enden av skalaen finner man de minst utviklede landene hvor opp mot 60 pst. av pengeforbruket går til mat. I Europa bruker landene i nord minst andel på mat, mens matutgiftene relativt sett er høyere i syd.

Figur 11 – Mat som andel av konsumutgifter og total utgifter til mat

Amerikanske dollar, europeiske land 2021

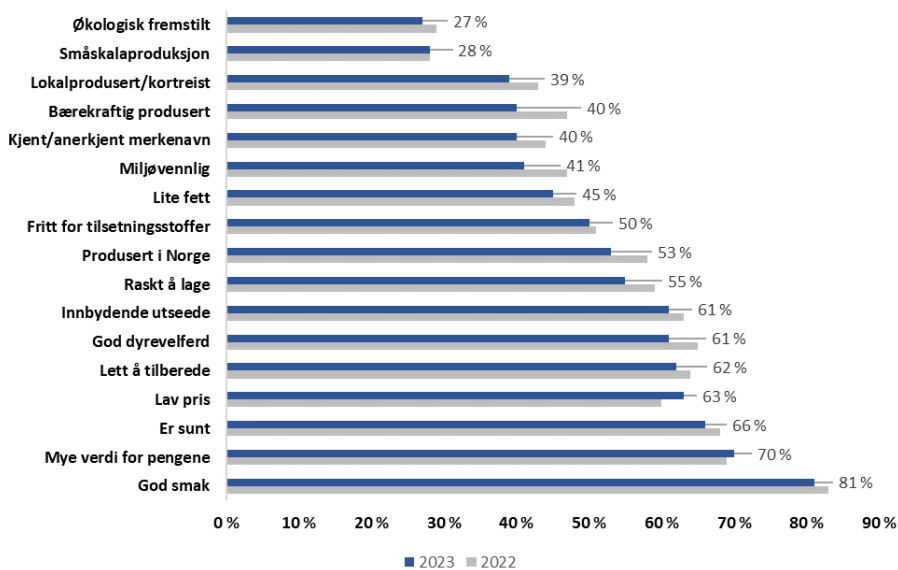

4.2.3 Forbrukertrender

Matprat gjennomfører jevnlig undersøkelser som kartlegger trendene innenfor hva vi i Norge spiser, hvorfor vi velger som vi gjør når vi handler mat og hva vi ønsker for fremtiden. Når nordmenn rangerer hvilke attributter som er viktige når de handler kjøtt eller egg kommer det tydelig frem at et bredt spekter av produktens egenskaper er viktige. Hvordan ulike attributter verdsettes forandres seg med tiden. Aller viktigst svarer folk at smaken er for hvorfor de handler kjøtt og egg. Samtidig er pris og følelsen av at man gjør en «god deal» viktig. Andre attributter som vektlegges høyt er bl.a. sunnhet, dyrevelferd, et innbydende utseende og at det er enkelt å tilberede. Det siste året har prisen og prisen relativt til opplevd kvalitet økt i viktighet for konsumentene. Andre attributter har blitt mindre viktig.

Figur 12 – Forbrukertrender for kjøtt og egg

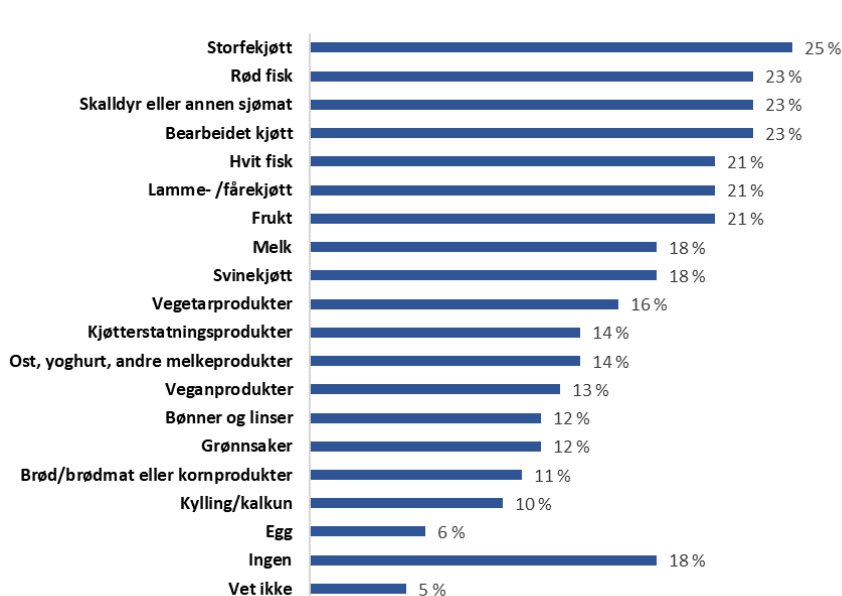
«Hvor viktig er følgende faktorer når du kjøper kjøtt og/eller egg i dagligvarebutikken?», kilde: Matprat

Matprat gjorde i sommer også en undersøkelse som forsøkte å kartlegge hvordan faktisk handlemønster hadde blitt påvirket den siste tiden og om den siste tidens prisøkning hadde påvirket hvordan forbrukerne prioriterer. 52 pst. av de spurte svarte at lav pris hadde blitt viktigere det siste året når de handlet kjøtt eller egg. 25 pst. svarte videre at de hadde kjøpt mindre rødt kjøtt de siste året. En nesten like stor andel svarte at de hadde kjøpt mindre rødt fisk, skalldyr og bearbeida kjøttprodukter. Kun 10 og 6 pst. svarte at de hadde handlet mindre kylling eller egg. 45 pst. svarte at pris var en av årsakene til at de hadde handlet mindre av disse produktene, mens 30 pst. svarte at hensynet til helse var en årsak. 11-12 pst. svarte at miljø/klima, dyrevelferd/etikk eller bærekraft av medvirkende årsaker til at de handlet mindre av enkelte matvarer. 20 pst. svarte videre at de hadde spist mer egg det siste året, mens 19 pst. svarte at de hadde økt forbruket av hvitt kjøtt. Henholdsvis 3 og 4 pst. svarte at de hadde økt forbruket av kjøtterstatningsprodukter eller veganprodukter.

Figur 13 – Konsum av ulike matvarer

«Hvilke av de følgende matvarene/råvarene har du spist mindre av det siste året?», kilde: Matprat

4.2.4 Kostholdsråd

Den sjettede utgaven av De nordiske ernæringsanbefalingene (NNR) ble lansert juni 2023. NNR gir ikke nasjonale kostholdsråd eller råd som hensyntar hvert enkelt lands matproduksjon, mattrygghet, selvforsyningsgrad eller sosiokulturelle aspekter. Nytt for NNR 2023 er at den også inkluderer bærekraft som en faktor for ernæringsrådene. I rapporten tilrås det at konsumet av rødt kjøtt senkes og ikke overgår 350 g ukentlig. Konsumet av prosessert rødt kjøtt anbefales å være minst mulig. Reduksjonen i kjøttforbruket anbefales å erstattes med belgfrukter, ikke f.eks. hvitt kjøtt. Dagens gjeldende nasjonale kostholdsråd er et maksimalt ukentlig inntak av rødt kjøtt på 500 g. Det er ikke avklart hva de nasjonale kostholdsrådene blir fremover. Det er veldig usikkert hvilken effekt eventuelt endrede nasjonale kostholdsråd vil ha på det faktiske konsumet. Redusert anbefalt inntak av vil kjøtt vil påvirke offentlig innkjøp og trolig en del av HORECA-segmentet, noe som vil påvirke norske bønder og industrien.

5. Overordnet om norsk jordbruk og næringsmiddelindustri

5.1 Marked og priser

Når engrosprisene for hele slakt og egg settes må flere hensyn veies opp mot hverandre. På den ene siden skal prisen sikre inntekter til bonden og bidra til å påvirke produksjonsmengden. På den andre må den være på et nivå som skaper etterspørsel fra industrien og forbrukerne slik at det er balanse i markedet. De siste årenes eksplosive kostnadsvekst gjorde det nødvendig å øke prisene betydelige for å forhindre at mange bønder ville stanset produksjonen og skapt stor underdekning av norskprodusert kjøtt og egg. Økte priser svekker på sin side salget. En rekke andre faktorer har også bidratt til å redusere engrossalget. Samlet har det påvirket etterspørsel såpass mye at man for svin og storfe har måtte senke prisene for å bidra til økt salg. Samtidig har kostnadsveksten avtatt og flere viktige innsatsfaktorer falt i pris. Nortura signaliserte forrige halvår at markedet nærmet seg et metningspunkt med lite rom for prisøkninger. Året så langt har vist at salget er svakere enn det som var prognosert og prisene har blitt redusert for storfe og gris. Det er ikke i første halvår 2024 rom for prisøkninger på rødt kjøtt med bakgrunn i en negativ markedsbalanse.

5.1.1 Engrospriser for kjøtt og egg

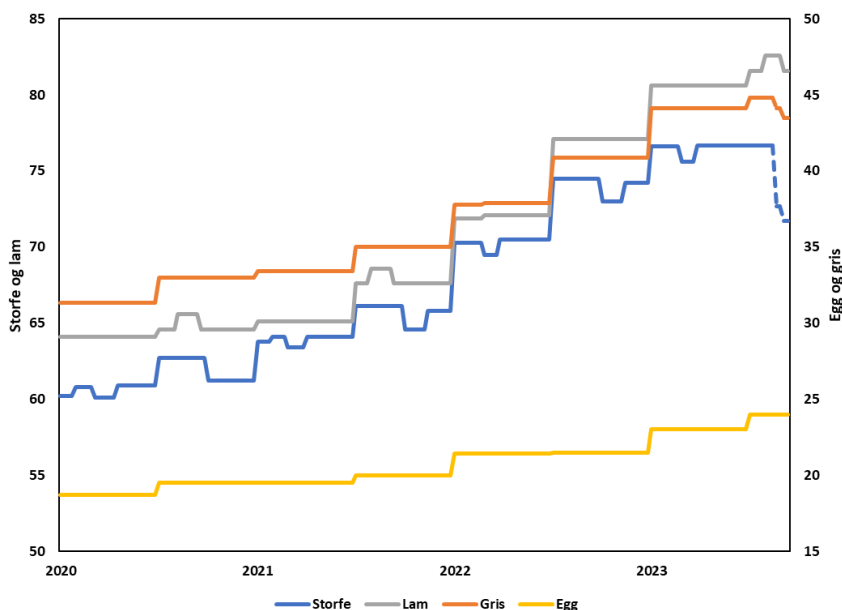
Gjennom pandemien var det underskudd på norskprodusert kjøtt. Sammen med kostnadsveksten hos primærprodusenten gjorde dette at Nortura økte engrosprisene for kjøtt betydelig fra andre halvår i 2021 frem til sommeren 2023. For egg var det en underliggende overproduksjon som bidro til å demme opp for den økte etterspørselen og gjorde det nødvendig å i større grad holde igjen engrosprisveksten. Engrosprisen for storfe ble ikke økt for andre halvår 2023 og prisøkningen på for de andre dyreslagene var moderat da man står tegn til fall i engrossalget og redusert kostnadsvekst for produsenten. Grunnet sviktende salg ble engrosprisen for storfe og gris redusert i slutten av august utover den prisløypen som var fastsatt med bakgrunn i PGE for andre halvår.

Figur 14 – Utvikling i engrospriser⁴ fratrukket omsetningsavgift for kjøtt og egg

Kr/kg, 2020 – september 2023

---

⁴ Her er PGE presentert, men nedjusteringen av engrosprisen for gris og storfe i andre halvår 2023 er inkludert

5.1.2 Salg og markedsbalanse så langt i 2023

Ved inngangen til september er engrossalget av kjøtt betydelig lavere enn samme periode i fjor. Fallet i salget skyldes trolig gjenåpning av grensehandelen, lagertilpasning i industrien og redusert etterspørsel i sluttmarkedet som følge av økte priser og lavere disponibel inntekt. Salgsfallet har bidratt til store reguleringslager både for storfe og gris. Det forventes også innfrysing av sau og lam gjennom høsten, men på et nivå som er normalt i et balansert marked. Salget av norske egg har imidlertid økt. Egg er en rimelig kilde til proteiner, og priskrig i dagligvare har bidratt til at egg selger godt i sluttmarkedet. Importen av egg har vært fraværende frem til sommeren som følge av høye priser i EU og egg.

Importen av både svin og storfe er så langt i år betydelige lavere enn hva det var i 2022. Mye import i 2022 har bidratt til overskuddet vi opplever i år og det er lite behov for import i år. For storfe er SACU-kvotene importert og det forventes at brorparten av importkvotene utnyttes i løpet av året. For svin er det kun importert 165 tonn så langt i år og det er usikkert om importkvotene vil benyttes fullt ut i år. For småfe er importen noe høyere enn hva den var i samme periode i fjor, men er på nivå med det som er prognosert.

Tabell 3 – Engrosmarkedet for kjøtt og egg

Tonn, t.o.m uke 36 i 2023

	Produksjon	23/22	Import	Engrossalg	23/22	Markeds- balanse	Regulerings- lager
Storfe/kalv	59 700	100	7 759	67 897	91	-438	4 439
Lam	4 326	91	1 079	5 405	100	0	0
Gris	90 973	98	547	87 663	90	3 857	4 088
Egg	45 801	100	279	46 065	102	15	-

5.1.3 Utvikling i viktige kostnadsposter for kjøtt- og eggprodusentene

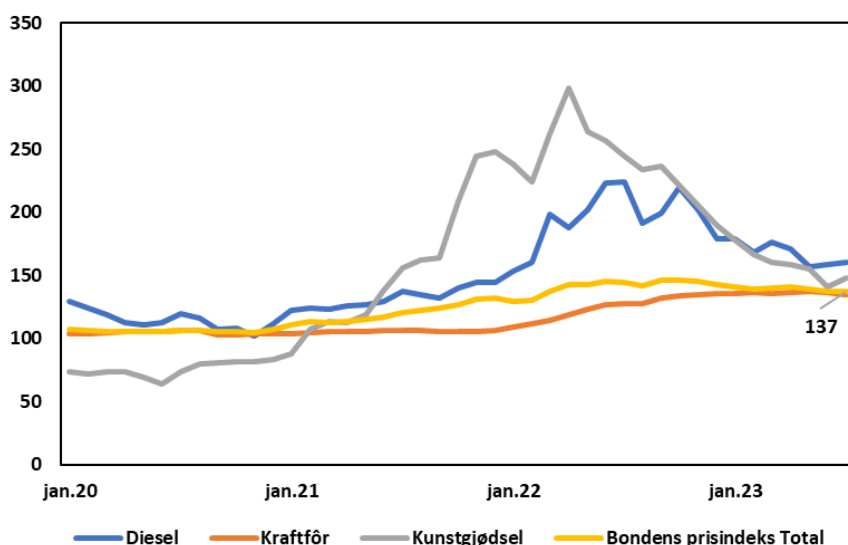
Norske kjøtt- og eggprodusenter opplevde som andre næringer en eksplosiv kostnadsvekst på viktige innsatsfaktorer gjennom 2021 og inn i 2022. Særlig prisen på kunstgjødse, drivstoff og strøm gjorde

et betydelig hopp i perioden. Det ble i 2022 etablert en strømstøtteordning for norske matprodusenter som lempet på deler av ulempen ved økte strømpriser. I tillegg er strømprisen i de fleste områder vært fallende i 2023 og er nå på et betydelig lavere nivå enn den var tidligere. Størrelsen på Jordbruksavtalen reflekterer også den betydelige kostnadsveksten man opplevde. Fra 2022 og gjennom første halvår 2023 har også prisen på viktige innsatsfaktorer falt betydelig. Prisen på kunstgjødsel er halvert og diesel er betydelig billigere enn hva det var. Et av unntakene er kostnaden ved lånt kapital. Sentralbanken har økt styringsrenten betydelig det siste året, noe som har presset kapitalkostnadene til bonden oppover. Styringsrenten virker nå å ha ønsket effekt og Norges Bank har nedjustert sine rentebaner. Rentebanen tilsier at rentekostnadene nå toppen ved utgangen av 2023 og falle fra 2025.

Agri Analyse publiserer månedlige «Bondens prisindeks». Prisindeksen gir et bilde over kostnadsutviklingen for viktige innsatsfaktorer i landbruket. Samleindeksen nådde sitt toppunkt i oktober 2022 og har hatt en fallende trend siden. Indeksen er per juli 2023 i overkant av 30 pst. høyere enn hva den var ved inngangen til 2023.

Figur 15 – Bondens prisindeks – kostnadsutvikling for viktige innsatsfaktorer⁵

Prisindeks, 2020 – jul. 2023, 2015=100, kilde: Agri Analyse

5.1.4 Prognose for produksjon og engrossalg i 2023

De har vært et stort skift i etterspørselen etter kjøtt fra 2022 til 2023. Det er flere grunnet til dette skiftet, men de store linjene er at vi har gått fra et 2022 med unormalt høyt salg som følge av fortsatt påvirkning av smittevernstiltak, til et 2023 hvor «dyrtiden» har lagt en demper på salget. Samtidig prognoseres det en nedgang i tilførslene av kjøtt, men denne er mindre enn fallet i salget. For å stimulere til økt salg ble engrosprisene for storfe og gris senket i august. For begge disse kjøttslagene er det nødvendig med ytterligere tiltak for å redusere produksjonen. Egg har på sin side hatt et godt salg og det har periodevis vært utfordringer med å møte etterspørselen. Utfordringene skyldes i

⁵ Vekter for Bondens prisindeks Total: fôr = 37%, andre kostnader tjenester = 15%, vedlikehold = 11%, andre kostnader varer = 10%, kunstgjødsel og kalk = 8%, diesel = 8%, såfrø og planter = 5%, elektrisitet = 5%

hovedsak fravær av import som følge av redusert produksjon i Norden og økte priser i EU. For sau og lam er i underkant av 500 tonn importert fra Island og 180 tonn fra både Namibia og New Zealand.

Storfe

For 2023 prognoseres det at tilførslene av storfe vil falle 2 pst., mens salget vil falle med 7 pst. Dette gir et overskudd for året på 2 200 tonn. I tillegg var det nesten 5 000 tonn på reguleringslager ved inngangen til året, noe som gir et prognosert reguleringslager ved utgangen av året på 7 000 tonn. For 2024 prognoseres det at tilførslene av storfe vil falle 4 pst., mens salget er prognosert å øke med 2 pst. Dette gir et underskudd for året på 3 500 tonn, noe som vil halvere reguleringslageret. Engrosprisen for storfe ble senket med kr 4,00 per kilo i august, noe som vil gjelde ut året. I tillegg har bøndene blitt oppfordret til å levere lettere slakt. Nortura har anmodet Norges Bondelag om å etablere Produsentråd Storfe for å forsterke budskapet om reduserte vekter. Det blir også slaktet mer kalv høsten 2023 og våren 2024 som gir ytterligere reduserte tilførsler i slutten av 2024 og starten av 2025.

Produksjonen må tas noe ned for å realisere reguleringslageret og redusere faren for nye overskudd.

Gris

For 2023 prognoseres det at tilførslene av gris vil falle med 2 pst., mens salget vil falle med 7 pst. Dette gir et overskudd for året på 3 600 tonn. I tillegg var det 231 tonn på reguleringslager ved inngangen til året, noe som gir et prognosert reguleringslager ved utgangen av året på 3 800 tonn. For 2024 prognoseres det tilnærmet uendrede tilførsler, mens salget er prognosert å øke med 2 pst. Dette gir et overskudd for året på 1 200 tonn. Engrosprisen for gris ble senket med kr 0,80 per kilo i august, noe som vil gjelde ut året. I tillegg har bøndene blitt oppfordret til å levere lettere slakt og reduserer insemineringen. Nortura har anmodet Norges Bondelag om å etablere Produsentråd Gris for å forsterke budskapet om reduserte vekter.

Produksjonen må tas noe ned for å realisere reguleringslageret og redusere faren for nye overskudd.

Sau og lam

For 2023 prognoseres det at tilførslene av lam vil falle med 2 pst., mens salget vil falle med 4 pst. Dette gir et overskudd for året for året på 800 tonn. Det var ikke lam på reguleringslager ved inngangen til året. For 2024 prognoseres det at tilførslene av lam vil falle ytterligere 2 pst., mens salget vil øke 3 pst. Dette gir et underskudd på 300 tonn, som vil dekkes opp av lam fra reguleringslageret.

For 2023 prognoseres det at tilførslene av sau vil øke med 1 pst., mens salget vil falle med 11 pst. Dette gir et overskudd for året på 500 tonn. Det var ikke sau på reguleringslager ved inngangen til året. For 2024 prognoseres det at tilførslene av sau vil falle med 4 pst., mens salget vil øke med 7 pst. Dette gir markedsbalanse for året og et prognosert reguleringslager ved utgangen av året på 500 tonn.

Det er per i dag god markedsbalanse for sau og lam. Det bør være et mål å opprettholde produksjonen på det nivået som er prognosert for 2024.

Egg

For 2023 prognoseres det at tilførselene av egg vil øke med 1 pst., mens salget vil øke med 2 pst. Dette gir et underskudd for året på 200 tonn. Tilførselene av egg vil øke i 2024 fordi tiltaket med midlertidig opphold i produksjonen hos enkelte produsenter fases ut. For 2024 er det prognosert at tilførselene av egg vil øke med 1 pst., tilsvarende det prognoserte økningen i salget. Dette gir et prognosert underskudd for året på 100 tonn.

Det er noe usikkerhet i prognosen knyttet til effekten av at Nortura mister sitt salg av egg fra miljøinnredning og hvilke effekter det vil ha for tilførselsiden.

Tabell 4 – Prognose for 2023

Tonn, per august 2023

	Tilførsel	Endring	Import- kvoter	Engrossalg	Endring	Markeds- balanse	Regulerings- lager 1.1.23
Storfe/kalv	89 700	-2 %	9 000	96 500	-7 %	2 200	4 877
Lam	17 900	-2 %	1 150	18 300	-4 %	800	0
Sau	5 000	1 %	-	4 500	-11 %	500	0
Gris	130 900	-2 %	1 300	128 500	-7 %	3 600	231
Egg	65 900	1 %	500	66 600	2 %	-200	-

Tabell 5 – Prognose for 2024

Tonn, per august 2023

	Tilførsel	Endring	Import- kvoter	Engrossalg	Endring	Markeds- balanse	Regulerings- lager 1.1.24
Storfe/kalv	86 000	-4 %	9 000	98 500	2 %	-3 500	7 000
Lam	17 500	-2 %	1 100	18 900	3 %	-300	800
Sau	4 800	-4 %	-	4 800	7 %	-	500
Gris	130 600	-	1 550	13 100	2 %	1 200	3 800
Egg	66 800	1 %	600	67 500	1 %	-100	-

5.2 Langtidsutsikter for rødt kjøtt og egg

Totalmarked kjøtt og egg lager årlig langtidsutsikter for produksjon og engrossalg av rødt kjøtt og egg de kommende fem årene. Langtidsutsiktene for engrossalget tar utgangspunkt i gjeldende prognose for neste år og fremskriver salget basert på trenden i engrossalget og dialog med næringen og fagmiljøer. Langtidsutsiktene for engrossalget forutsetter uendrede realpriser og «normale tilstander». Det forutsettes også at det meste av importkvotene utnyttes. Salget i 2023 er preget av redusert kjøpekraft, økte kostander og priser. Salget ligger noe under nivået før 2020, målt per innbygger. Det forventes en trend med fortsatt redusert forbruk av rødt kjøtt, til fordel for hvitt kjøtt og andre proteinkilder. Siden forrige gang det ble lagd langtidsutsikter har det blitt vesentlig økt usikkerhet rundt virkningen av kostnadsvekst og redusert kjøpekraft. Det er forventet noe lavere salg av rødt kjøtt i 2024 enn tidligere prognosert, noe som gir et lavere «startpunkt» for langtidsutsiktene. Det forventes fortsatt i overkant av 1 pst. årlig nedgang i innenlands salg av rødt kjøtt per innbygger. Med prognosert befolkningsvekst vil det si en nedgang i totalt volum for rødt kjøtt på om lag 3 pst. fra 2024 til 2028. Endringer i de nasjonale kostholdsradene vil kunne påvirke kjøttkonsumet, særlig gjennom endringer i offentlige innkjøp. Det er en positiv forbrukstrend for egg og salget har økt utover

befolkningsveksten det siste året. For egg legges det til grunn at økningen i engrossalget i perioden frem til 2028 vil følge befolkningsveksten. For hvitt kjøtt forventes det fortsatt vekst i salget, både per capita og i totalvolum.

I dag er det en svært høy dekningsgrad av rødt kjøtt hvis man inkluderer norsk produksjon og kvoteimporten. En tilnærmet full dekningsgrad medfører at negative svingninger i salget raskt fører til overproduksjon, at man når taket for innfrysning og må gjennomføre tiltak for å redusere produksjonen. Norske bønder ville vært tjent med dekningsgraden var noe lavere og at det var importen som ble redusert i perioder med fall i salget. Importkvotene importeres av erfaring uansett, så forskjellen mellom norsk tilførsler og kvoteimporten må i perioder med balanse i markedet dekkes inn av regulær import, ikke ytterligere importkvoter

Storfe

Innenfor rødt kjøtt er det for engrossalget av storfe det forventes størst nedgang de neste årene. Nedgangen i salget er noe oppjustert siden forrige langtidsutsikter, og engrossalget som langtidsutsikter legger til grunn åpner ikke for flere ammekyr enn dagens bestand hvis det skal opprettholdes en rimelig markedsbalanse. Hvis melkeforbruket holder seg på dagens nivå, kan dagens ammekubestand virke å være noe høyt. Det er mange faktorer som påvirker salget og tilførslene på lengre sikt, men det bør være en ambisjon om å opprettholde produksjonskapasiteten på det nivået vi har i dag, det finnes ikke rom for en økning.

Tabell 6 – Behov for ammekyr i 2028

Antall ammekyr, gitt forventa kjøttbehov, et kumelkbehov på 1 400 mill. liter og stabil melkeytelse

Antall melkekyr	Meierilev.							
	mill. liter	100 000	105 000	109 000	115 000	120 000	125 000	130000
205 400	1 500	86 700	88 200	89 400	91 300	92 800	94 300	95 800
198 600	1 450	84 800	86 300	87 600	89 400	90 900	92 400	93 900
191 700	1 400	83 000	84 500	85 700	87 500	89 000	90 500	92 000
184 900	1 350	81 100	82 600	83 800	85 600	87 100	88 600	90 100
178 000	1 300	79 200	80 700	81 900	83 700	85 200	86 700	88 300

Gris

Langtidsutsiktene legger til grunn at engrossalget av svin også vil falle i tiden fremover, men i noe mindre grad enn for storfe. Også for svin er startpunktet 2024 lavere enn da de forrige langtidsutsiktene ble lagd. Dagens produksjons ville med det forventede fallet i salget ført til en overproduksjon sett over femårsperioden, men bortfall av tilførsler på grunn av endringer i konsesjonsregelverket fra 2025 vil gi redusert fare for overproduksjon.

Sau/lam

Langtidsutsiktene legger til grunn at fallet i salget av sau/lam vil være minst for de røde kjøttslagene, men også her forventes det en reduksjon i salget de neste fem årene. Tilførslene av lam har vært

fallende den siste tiden og det er i dag god balanse i markedet. Bestanden vurderes til å være på et passende nivå – det er ikke rom for økte tilførsler, men heller ikke ønskelig med ytterligere nedgang.

Egg

Etter en lengre periode med overskudd i eggmarkedet er det i dag en liten underdekning av egg. Det har det siste året vært en salgsvekst for egg utover det befolkningsveksten bidrar til. Langtidsutsiktene legger til grunn at salget fremover vil være konstant per innbygger, noe som vil gi en vekst på i overkant av 2 pst. for totalsalget over de neste fem årene. Det er usikkerhet knyttet til hvordan de som i dag produserer egg med miljøinnredning vil tilpasse seg bortfallet av dette markedet.

Tabell 7 – Langtidsutsikt for engrossalg og nødvendig produksjon m. kommentarer til langsiktig markedsbalanse

Tonn

	Prognose 2024	Langtids- utsikt 2028	Import- kvoter	Behov norsk produksjon 100%	Behov norsk produksjon 95%	Kommentar
				markedsdekning	markedsdekning	
Storfe/kalv	98 500	94 700	9 000	85 700	80 965	Fare for overdekning - ikke rom for flere ammekyr enn i dagens bestand
Svin	131 000	127 200	1 600	125 600	119 240	Framskrevet overskudd av gris også etter endring i konsesjonregelverket fra 2025
Sau/lam	23 700	23 200	800	22 400	21 240	Ikke rom for økt bestand, men heller ikke ønskelig med ytterligere nedgang
Egg	67 500	68 900	600	68 300	64 855	Behov for noe økt produksjon, men kort vei til overdekning

5.3 Jordbruksoppgjøret – relevante resultater for kjøtt og egg

Tirsdag 16. mai kom avtalepartene til enighet om jordbruksoppgjøret for avtaleåret 2023-2024. Den samlede økonomiske rammen for avtalen er på 4,147 mrd. kroner, hvor det legges opp til full kostnadskompensasjon for kommende avtaleår, samt kompensasjon for forskjellen mellom forutsatt og faktisk kostnadsvekst i forrige avtale. I tillegg legges det opp til et gjennomsnittlig inntektsløft på 60 000 kroner per årsverk. Samlet legges det opp til å øke inntektene med rundt 110 000 kroner per årsverk i 2024, opp 23 pst. fra 2023.

For korn til kraftfôrproduksjon går målprisen ned med 10 øre som følge av at gjødselprisen forventes å falle med 40 pst. Prisnedskrivningen på importråvarer opprettholdes og bevilgningene til frakt av korn og kraftfôr økes 34,9 mill. Effekten knyttet til jordbruksavtalen innebærer ingen store endringer i kraftfôrpris, men jordbruksavtalen forventer en generell økning i kraftfôrpris på 3,3 pst.

Distriktstilskuddet i sone fire og fem for kjøtt økes med kr 3 per kilo for storfe og småfe, 45 øre for gris og med 10 øre for egg. Sluttprotokollen spesifiserer at den tilskuddssatsen for distriktstilskuddet for kjøtt i Nord-Norge er relatert til produksjonsulemper både hos primærprodusenten og i slakteriledet. Driftstilskuddet for ammeku økes med 10 000 kroner for foretak med over 40 ammekyr og 250 kroner per dyr for foretak med mindre enn 40 ammekyr.

Innfrakttstilskuddet for slakt er i avtalen økt med 45 mill. kroner til 170 mill. kroner.

Telledato er drøftet og partene ber Landbruksdirektoratet, i samarbeid med Mattilsynet, å utrede om datagrunnlaget fra Husdyrregisteret kan brukes med mål om avvikling av telledato.

5.4 Prisdannelse for kjøtt og egg

Som markedsregulator setter Nortura halvårlig en planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE), en pris som skal sikre balanse i markedet og stabil avsetning til stabile priser. Den løpende engrosprisen for helt slakt og egg settes i lys av markedssituasjonen med mål om å i gjennomsnitt for prisperioden oppnå planlagt engrospris.

Engrosprisen kan betraktes som balansepunktet i verdikjeden for kjøtt og egg. Engrosprisen danner utgangspunktet for pris både oppover og nedover i verdikjeden. Engrosprisen spiller i tillegg en avgjørende rolle i forvaltningen av importvernet.

5.4.1 Avregningspris

Avregningsprisen til Norturas produsenter er engrosprisen justert for ulike kostnader i forbindelse med slakting, inntransport, tillegg, trekk og avgifter. Avregningsprisen avledes via nettonoteringen, en selvkostkalkyle som tar utgangspunkt i engrosprisen for hele slakt eller egg. Verdien av overskuddsprodukter fra slaktet som hud, skinn og innmat legges til, mens slaktekostnaden, inntransport og offentlige avgifter trekkes fra. Tilsvarende som for slaktekostnaden for kjøtt, trekkes eggprodusenten for sorteringskostanden. I utbetalingen til bonden kommer i tillegg ulike tilskudd som en del av den årlige jordbruksavtalen som inngås mellom staten og jordbruket. Engrospris justert for offentlige avgifter er prisen som rapporteres som oppnådd engrospris og vurderes mot planlagt gjennomsnittlig engrospris. Økninger i engrospris vil med andre ord bidra til å løfte kostnader som treffer bonden (f.eks. slakting og inntransport) videre i markedet.

Tabell 8 og 9 – Nettonotering

Sammenheng mellom engros- og utbetalingspris i Nortura

Nettonotering kjøtt	
Engrospris	
- Kjøttkontrollavgift	Nettonotering egg
- Forskningsavgift	Engrospris
= Engrospris justert for off. avg.	- Forskningsavgift
+ Verdi av hud/skinn og biprod. (ikke ull)	= Engrospris justert for off. avg.
- Slaktekostnader	- Sorteringskostnad
- Inntransport	- Inntransport
- Spesielle trekk	- Spesielle trekk
- Omsetningsavgift	- Omsetningsavgift
= Veiledende avregningspris	= Veiledende avregningspris
+ Norturatillegg	+ Norturatillegg
+ Evt. etterbetaling	+ Evt. etterbetaling
= Utbetalingspris til produsent	= Utbetalingspris til produsent

6. Storfe

Engrossalget av storfe har i 2023 vært lavere enn det som var prognosert, noe som har medført at uttaket fra reguleringslager i starten av året var mindre enn forventet og at reguleringslageret igjen økte fra mai og inn mot sommeren. For å bidra til økt salg og bedring av markedsbalansen ble engrosprisen senket med kr 4,00 per kg f.o.m. 21. august. Prognosen for resten av 2023 og 2024 viser et fortsatt overskudd av storfe, og det er nødvendig med ytterligere tiltak for å redusere tilførslene i en periode. Storfeprodusentene er oppfordret til å levere letter slakt fra januar 2024. I tillegg til reduserte vekter vil det være nødvendig med økt slakting av kalv også i første halvår 2024.

Det er en utfordrende markedssituasjon for storfe og det er i prisvurderingen lagt vekt på å gjenopprette markedsbalanse. Det er i tillegg igangsatt produksjonsregulerende tiltak for å redusere tilførselen av storfekjøtt.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe senkes med kr 4,00 per kilo, til kr 74,30 per kilo for første halvår 2024. Dette er en videreføring av engrosprisen høsten 2023

6.1 Marked og pris

Pandemien ga et stort løft i etterspørselen etter storfe i det norske markedet. Salget økte betydelig, og på tross av økt norsk tilførsel var det nødvendig å åpne opp for import til administrativt nedsatt toll. Nasjonale og internasjonale forhold bidro til et betydelig prispress i siste del av pandemien og inn i 2023. Den norske bonden opplevde som de fleste andre betydelige økte kostnader, både som følge av dyrere innsatsfaktorer i produksjonen, mens også gjennom økte kostnader til lønn, finansiering, vedlikehold osv. For å redusere faren for at for mange bønder reduserte sin produksjon hevet Nortura engrosprisen betydelig. Som forventet falt salget etter gjenåpningen av samfunnet, men fallet i engrossalget har vært større enn det Nortura prognoserte. Fortsatt stor prisvekst på matvarer har sammen med strammere økonomi bidratt til å redusere konsumentenes mulighet og vilje til å handle. I tillegg ble det importert for store mengder storfe gjennom 2022, noe som også bidro til overskudd i markedet når salget falt. For å unngå ytterligere redusert salg og økt lageroppbygging i næringen, var Nortura nødt til å redusere prisene i august. Engrosprisen for hele slakt av storfe ble redusert med kr 4,00 per kg med virkning fra 21. august og ut året.

6.2 Prognose for 2023 og 2024

Ved inngangen til 2023 var reguleringslageret av storfe på i underkant av 5 000 tonn. Gjennom første halvår ble det tatt ut XXXX. Tonn fra reguleringslager. For året som helhet prognoseres det en nedgang i tilførslene på 2 pst., mens engrossalget forventes å gå ned 7 pst. Dette vil innebære et reguleringslager ved utgangen av 2023 på nærmere 7 000 tonn. For 2024 ventes tilførslene å gå ned med 4 pst., samtidig som engrossalget prognoseres å øke med 2 pst. Det er forventet et underskudd av norsk storfekjøtt på 5000 tonn i 1. og 2. tertial 2024 og et underskudd for året på 3 500 tonn, noe som vil redusere reguleringslageret betydelig. Det vil imidlertid være nødvendig å ta ned produksjonen ytterligere i en periode. Storfeprodusentene er derfor oppfordret til å levere letter slakt fra januar 2024. Markedet tåler ikke økte slakting i 2023, og reduserte vekter medfører økt slakt på

kort sikt. Dette er bakgrunnen for at det ikke er iverksatt reduserte slaktevekter høsten 2023. I tillegg til å redusere vektene vil det være behov for økt slakting av kalv fremover..

Tabell 10 – Prognose for 2023

Tonn, per august 2023

	Tilførsel	Endring	Import-kvoter	Engrossalg	Endring	Markeds- balanse	Regulerings- lager 1.1.23
Storfe/kalv	89 700	-2 %	9 000	96 500	-7 %	2 200	4 877
Lam	17 900	-2 %	1 150	18 300	-4 %	800	0
Sau	5 000	1 %	-	4 500	-11 %	500	0
Gris	130 900	-2 %	1 300	128 500	-7 %	3 600	231
Egg	65 900	1 %	500	66 600	2 %	-200	-

Tabell 11 – Prognose for 2024

Tonn, per august 2023

	Tilførsel	Endring	Import-kvoter	Engrossalg	Endring	Markeds- balanse	Regulerings- lager 1.1.24
Storfe/kalv	86 000	-4 %	9 000	98 500	2 %	-3 500	7 000
Lam	17 500	-2 %	1 100	18 900	3 %	-300	800
Sau	4 800	-4 %	-	4 800	7 %	-	500
Gris	130 600	-	1 550	13 100	2 %	1 200	3 800
Egg	66 800	1 %	600	67 500	1 %	-100	-

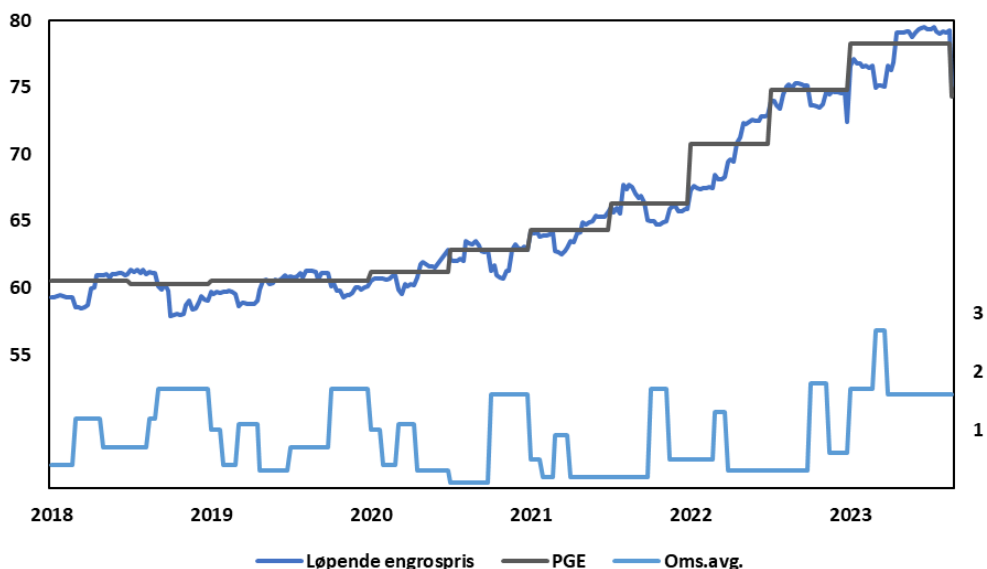
For begge prognosene inngår ikke reguleringslager ved starten av året i markedsbalansen. I 2024-prognosen forutsettes det: Storfeimport fra SACU på 4 756 tonn (omregnet til kjøtt m/ben), import på WTO-kvoten på 1 084 tonn, import på EU-kvoten på 2 500 tonn og import på GSP-kvoten på 665 tonn (omregnet til kjøtt m/ben).

6.3 Planlagt gjennomsnittlig engrospris, løpende oppnådd engrospris og omsetningsavgift

Grunnet sesongmessige variasjoner mellom tilbud og etterspørsel etter helslakt brukes prisløypen for storfe aktivt for å stimulere til leveranse av slakt i perioder etterspørselen er størst. Den naturlige syklusen ved at storfe benytter seg av beite og mye slaktes om høsten medfører alltid noe innfrysning av hele slakt. I 2017 ble telledatoene endret til 1. oktober og 1. mars. Dette påvirker når bøndene ønsker å sende dyrene sine til slakt og medfører store forstyrrelser i slaktemønsteret, slik at prisløypen må brukes enda mer aktivt. På tross av relativt store svingninger i den løpende engrosprisen gjennom halvåret, er det små avvik mellom PGE og gjennomsnittlig løpende engrospris i løpet av halvårene. Liten innfrysning gjennom pandemien gjorde at omsetningsavgiften ble holdt lav. I 2023 har innfrysningen økt og omsetningsavgiften økt for å finansiere innfrysningen. Omsetningsavgiften vil trolig holdes på et relativt høyt nivå gjennom 2024 for å finansiere håndteringen av overskuddet i markedet.

Figur 16 – PGE, løpende engrospris og omsetningsavgift

Kr/kg, 2018 – uke 34 2023

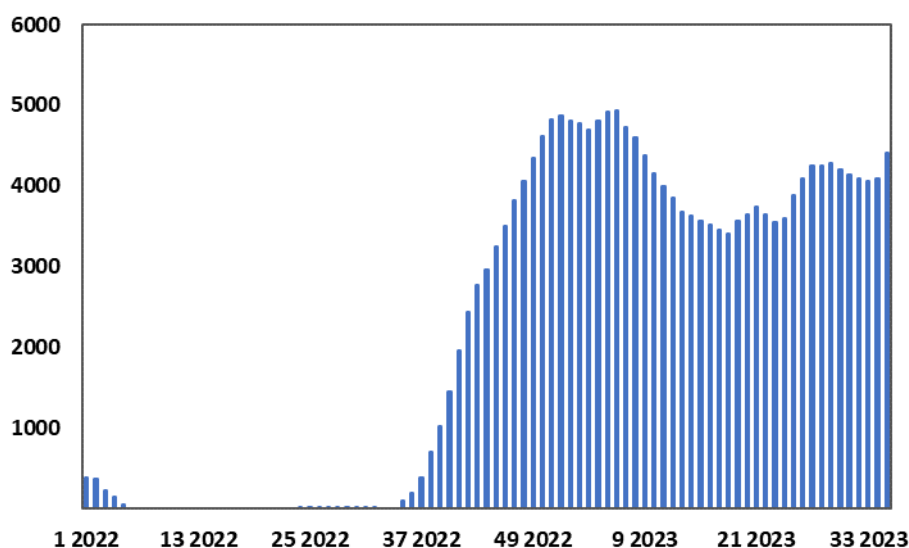

6.4 Reguleringslager storfe

Økte frysekostnader og unødige stor import gjennom sommeren 2022 bidro til at flere aktører reduserte sine kjøp av hele slakt av storfe, noe som førte til betydelig innfrysning av storfe på reguleringslager siste halvår av 2022. Et svakt salg gjorde at mindre storfe enn prognosert ble kjøpt fra reguleringslager i første halvår 2023. Med unntak av juni var det en unormalt svak sommer for salget av storfekjøtt og det har vært netto innfrysning av flere uker i juli og august. Som vanlig forventes det at det slaktes mer enn det selges i høst, noe som vil gi ytterligere innfrysning. Omsetningsrådet har utvidet rammen for innfrysning til 4 800 tonn i 2023 grunnet den spesielle situasjonen med fôrmangel etter tørke i mange områder. Ved inngangen til 2023 lå det nærmere 5 000 tonn storfe på reguleringslager og det prognoseres et reguleringslager på 7 000 tonn ved utgangen av året.

Figur 17 – Reguleringslager for storfe

Tonn, 2022 – uke 35 2023

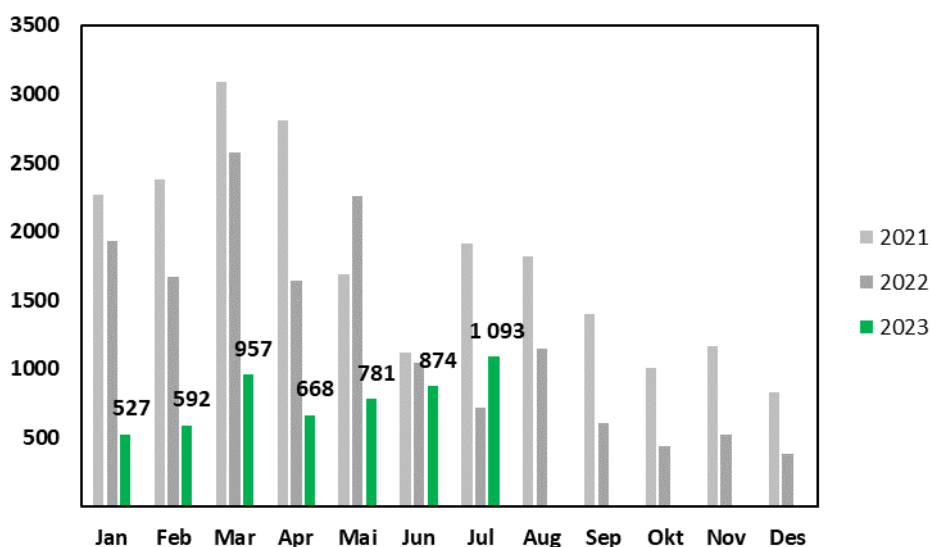

6.5 Import av storfe

I et balansert norsk marked importeres det årlig rundt 9 000 tonn storfe til Norge, noe som tilsvarer importkvotene (omregnet til kjøtt med bein) gitt gjennom WTO, frihandelsavtaler, eller som en del av GSP-systemet. I 2021 og 2022 var det unormalt stor etterspørsel etter kjøtt og det ble importert henholdsvis 20 000 og 15 000 tonn disse årene. Gitt markedssituasjonen vi står i nå er det mye som tyder på at det ble importert unødvendig mye storfe i 2022. T.o.m. juli er det importert 5 500 tonn storfe, hvor om lag halvparten er importert fra SACU-landene Namibia og Botswana, og brorparten av det resterende volumet fra EU og Mercosur.

Figur 18 – Import av storfe

Tonn, tollposisjon 0201 og 0202, 2021 – juli 2023

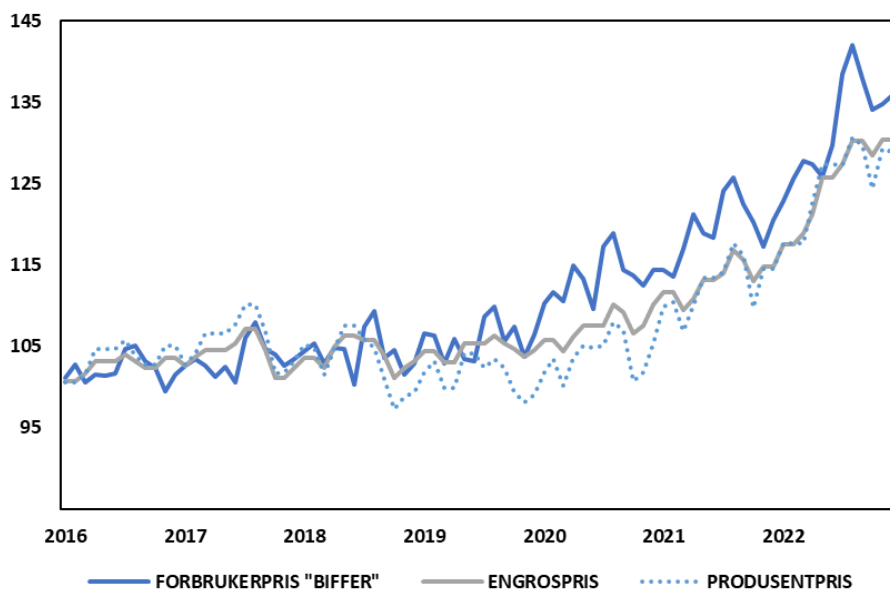
6.6 Pris og prisdannelse etter engrosprispunktet

Tall fra Nibio viser at prisene gjennom hele verdikjeden økte i 2022 (des. 2021 – des. 2022) – produsent-, engros- og forbrukerpris. Produsent- og forbrukerprisen økte begge med rett over 12,5 pst., mens engrosprisen økte med rett over 13,5 pst. Forbrukerprisen så ut til å skulle øke betydelig mer enn hva den gjorde i løpet av 2022, men «priskrig» mellom dagligvarekjedene gjorde at prisen falt betydelig på høsten. Utviklingen i engros- og produsentprisen fulgte hverandre imidlertid tett gjennom 2022. Grunnet halvårlige prisforhandlinger mellom dagligvarekjedene og leverandørene vil konsumentprisen typisk gjøre færre, men større endringer i løpet av et år, sammenlignet med de to andre prisene. I løpet av 2020 økte konsumentprisen mer enn prisene lengre ned i verdikjeden og konsumentprisindeksen stabiliserte seg på et noe høyere nivå, en nivåforskjell som i snitt har vedvart de siste årene.

SSBs konsumprisindeks for storfe- og kalvekjøtt har i 2023 økt med 9,7 pst. Førstegangsomsetningsindeksen⁶ for kjøtt og kjøttvarer har på sin side økt med 3,7 pst. i samme periode.

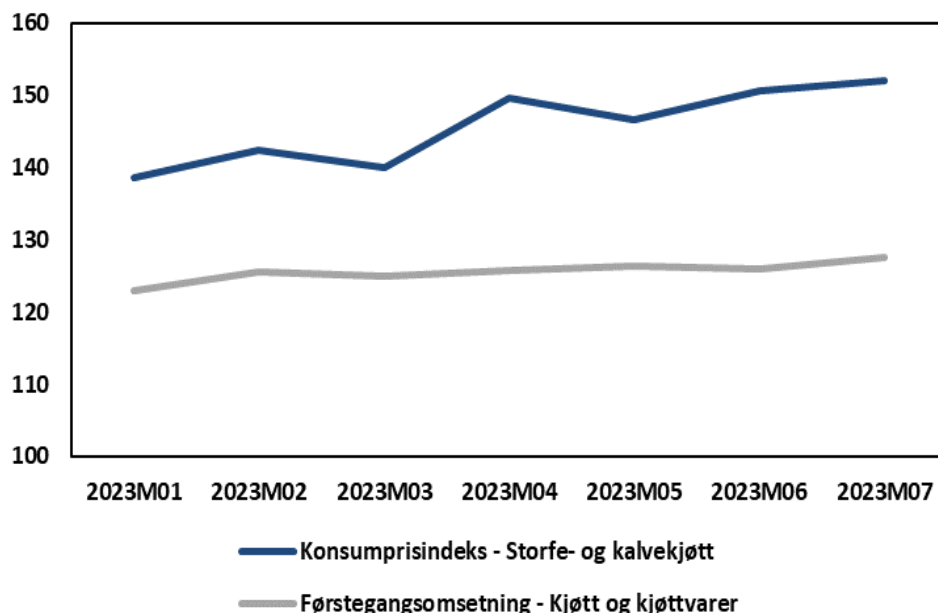
Figur 19 – Prisutvikling i verdikjeden

Nibios prisindekser, 2016-2022

Figur 20 – Førstegangsomsetnings- og konsumprisindeks

SSBs prisindekser, 2023 t.o.m. juli

⁶ Førstegangsomsetningsprisindeksen er på et mer overordnet gruppenivå enn konsumprisindeksen for svinekjøtt og er derfor ikke direkte sammenlignbare.

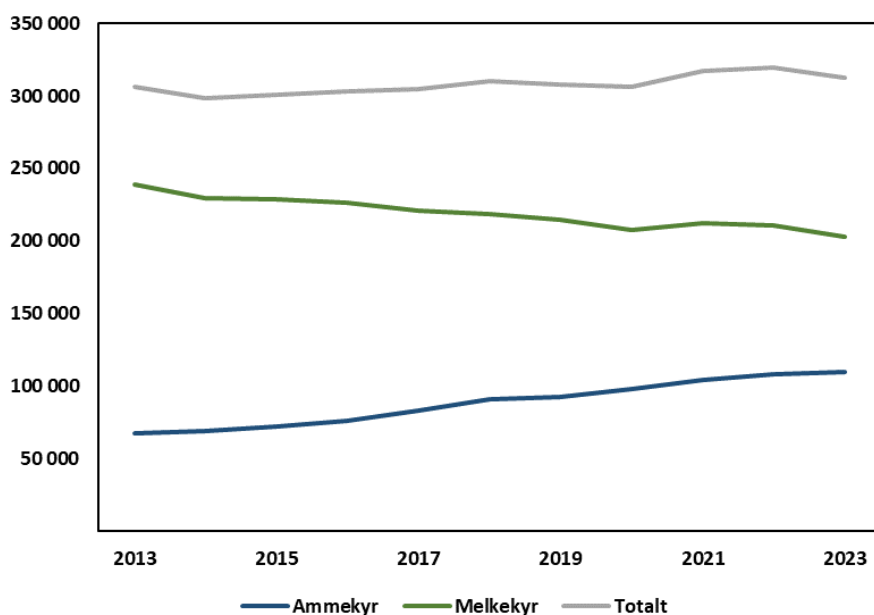

6.7 Utvikling i kutallet

Per 1. mars 2023 var det totale antall kyr i Norge 2,1 pst. lavere enn ved samme tid i 2022. De siste ti årene har antall melkekyr falt med om lag 35 000 dyr, mens det er ca. 40 000 flere ammekyr. Antall melkekyr var tilnærmet uendret i fjor, men har falt med 3,7 pst. per 1. mars i år. Antall ammekyr har på sin side økt sammenhengende de siste ti årene, og økte fra i fjor med nesten 1 pst. I 2013 var det i underkant av 70 000 ammekyr i Norge, mens det i år er i underkant av 110 000. Gjennom året varierer kutallet; særlig ammekutallet er høyt om sommeren når kvigene har kalvet og man i størst mulig grad kan utnytte beitesesongen. Det har vært stor interesse for å etablere ammekuproduksjon. Utviklingen i antall melke- og ammekyr reflekteres også i antall bruk som driver med melke- og ammekuproduksjon. I 2013 var det dobbelt så mange melkebruk som bruk med ammekyr, mens det i 2023 var tilnærmet like mange. Det er i snitt nå færre ammekyr per bruk enn det har vært tidligere, mens man i melkeproduksjonen har færre små bruk og gjennomsnittlig flere kyr per bruk. Redusert melkeproduksjon kan gi økt antall ammekyr på melkebruk og økt kjøttproduksjon fra melkebesetningene. Det forventes fremover en økning i bruk av kjønnsseparert sæd, noe som også kan øke kjøttproduksjonen på melkebrukene.

Figur 21 – Utvikling i kutallet

Antall, per 1. mars, 2013 - 2023

6.8 Resultater fra referansebruk nr. 8

Tallene for referansebruk åtte viser at vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk økte med 25 pst. i 2022, mens det i grunnlaget til forhandlingene i jordbruksoppgjøret ble estimert med en økning på ytterligere 16% i 2023. I 2022 økte inntektene fra husdyrproduksjonen, her i hovedsak inntekter fra storfe, med i overkant av 90 000 kroner, en økning på 11 pst. Jordbruksavtalen ga et løft i tilskuddene på 132 791 kroner for referansebruket, noe som nesten veide opp for den totale kostnadsøkningen på nærmere 150 000 kroner. Samlet ga dette en økning i driftsoverskuddet på nesten 100 000 kroner. Basert på estimatet for 2023 vil vederlaget være på 387 036 per årsverk.

Estimatet for 2023 bygger på en forutsetning om uendret engrospris for storfe i andre halvår. Etter nedjusteringen av engrosprisen i august vil imidlertid inntektene bli noe lavere. Budsjettnemnda har splittet opp referansebruk åtte i to nye referansebruk, et for ammekuproduksjon i grasområdet (nr. 28) og et i kornområdet (nr. 29), med om lag likt driftsomfang. Vederlaget per årsverk er noe bedre for ammekuproduksjonen i grasområdet, men forskjellen er forventet å minske i 2023. I 2023 er det ikke forventet at man opplever en like stor kostnadsvekst som i 2022, og at man med prisene fra første halvår vil øke vederlaget til arbeid og egenkapital med 53 000 per årsverk.

Tabell 12 – Referansebruk nr. 8, 31 ammekyr

Kroner, 2022 og estimat for 2023

	2022	2023	Endring i pst.
<i>Planteprodukter</i>	96 594	96 539	0 %
<i>Husdyrprodukter</i>	916 105	970 153	6 %
<i>Tilskudd</i>	873 118	1 053 210	21 %
Inntekter i alt	1 953 003	2 190 447	12 %
<i>Handelsgjødsel</i>	105 305	150 814	43 %
<i>Kraftfôr</i>	185 589	200 726	8 %
<i>Innkjøp av dyr</i>	114 987	124 971	9 %
Variable kostnader i alt	614 172	699 878	14 %
<i>Vedl. mask., redsk. og traktorer</i>	83 725	93 940	12 %
<i>Drivstoff</i>	72 909	63 055	-14 %
<i>Elektrisk kraft</i>	28 575	30 230	6 %
Fast kostnader i alt	683 705	710 611	4 %
Kostnader i alt ink. avskrivninger	1 540 324	1 664 373	8 %
Driftsoverskudd	412 679	526 074	27 %
Vederl. arb. og egenkap. pr. årsverk	334 762	387 036	16 %

6.9 Dekningsbidrag i ammekuproduksjonen

Tabell 10 viser Norturas dekningsbidragskalkyler for fremføring av NRF-okse til 17 måneder og for ammekubesetninger med tung og lett rase. I ammekuproduksjonen er det lagt til grunn et bruk med en besetningsstørrelse på 25 kyr, mens det i fremføringsenheten er lagt til grunn en besetningsstørrelse på 40 dyr. Alle produksjonene ligger i sone 3 for arealtilskudd og sone 2 for distrikttilskudd. For alle produksjonene har produksjonsinntektene falt i andre halvår som følge av redusert engrospriser og økt omsetningsavgift. Det har også vært en nedgang i de variable kostnadene på grunn av reduserte fôrpriser inn mot andre halvår. Rentekostnaden på variable kostnader har også på grunn av to justeringer av styringsrenten så langt i andre halvår. Samlet har reduksjonen i de variable kostnadene vært mindre enn reduksjonen i slakteinntektene og dekningsbidraget er redusert. På tross av økte tilskudd har også dekningsbidraget inkludert tilskudd hos fremføringsenheten falt, men hos ammekuprodusenten har det økt. Det er verdt å merke seg at at de faste kostnadene har økt og at dette ikke vises i dekningsbidragsberegningene. Dekningsbidraget er betydelig høyere hos ammekuprodusenten enn hos fremføringsenheten som følge av betydelig mer statlige tilskudd. En gjennomsnittlig fremføringsenhet har flere dyr årlig og har ofte lavere faste kostnader.

Tabell 13 – Norturas dekningsbidragskalkyle

Kr/dyr, ulike produksjoner, 1. halvår 2023 og 2. halvår 2023

	2. halvår 2023			1. halvår 2023		
	NRF-okse 17. mnd	Ammeku lett rase	Ammeku tung rase	NRF-okse 17. mnd	Ammeku lett rase	Ammeku tung rase
Produksjonsinntekter	21 051	19 267	24 709	22 830	21 191	26 617
Variable kostnader	18 398	16 988	22 181	19 624	17 466	22 823
Dekningsbidrag i produksjon	2 653	2 279	2 528	3 207	3 725	3 794
Tilskudd	4 054	22 985	23 428	3 913	21 110	21 583
Dekningsbidrag ink. tilskudd	6 707	25 264	25 956	7 120	24 835	25 377

6.10 Langtidsutsikter for storfe

Se kap. 5

7. Gris

Engrossalget av gris har i 2023 vært lavere enn det som var prognosert og det har vært stor innfrysing av gris på reguleringslager. For å bidra til økt salg ble engrosprisen på gris senket med 80 øre f.o.m. 4 september. Prognosen for resten av 2023 og 2024 viser imidlertid et såpass stort overskudd av gris at det er nødvendig med ytterligere tiltak for å redusere tilførslene. Produsentene har blitt oppfordret til både å redusere slaktevektene og redusere insemineringen. For 2024 prognoseres det om lag uendrede tilførsler i 2024 og det forventes økt engrossalg. Det forventes en overdekning på 1 200 tonn i 2024, i tillegg til at vi går inn i året med 3 800 tonn gris på reguleringslager.

Det er en utfordrende markedssituasjon for gris og det er i prisvurderingen lagt vekt på å gjenopprette markedsbalanse. Det vil i tillegg igangsettes andre tiltak for å redusere tilførselen av gris.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for gris senkes med kr 0,80 per kilo, til kr 44,90 per kilo for første halvår 2024. Dette er en videreføring av engrosprisen høsten 2023.

7.1 Marked og pris

Pandemien ga et stort løft i etterspørselen etter gris i det norske markedet. Salget økte betydelig, og på tross av økt norsk tilførsel var det nødvendig å åpne opp for import til administrativt nedsatt toll. Nasjonale og internasjonale forhold bidro til et betydelig prispress i siste del av pandemien og inn i 2023. Den norske bonden opplevde som de fleste andre betydelige økte kostnader, både som følge av dyrere innsatsfaktorer i produksjonen, mens også gjennom økte kostnader til lønn, finansiering, vedlikehold osv. For å bøte på disse utfordringene hevet Nortura engrosprisen betydelige flere halvår. Som forventet falt salget etter gjenåpningen av samfunnet, men fallet i engrossalget har vært større enn det Nortura prognoserte. Fortsatt stor prisvekst på matvarer har sammen med strammere økonomi bidratt til å redusere konsumentenes mulighet og vilje til å handle. I tillegg har overskudd av enkelte stykningsdeler gjort industrien mer tilbakeholdene på kjøp av hele slakt. For å unngå for stor lageroppbygging og ytterligere redusert salg, noe som kan gi mer langvarige utfordringer for norsk produksjon av gris, var Nortura nødt til å redusere prisene i august. Engrosprisen for hele slakt av gris ble redusert med kr 0,80 per kg med virkning fra 21. august og ut året. Samtidig var man nødt til å heve omsetningsavgiften for å dekke kostnadene ved den økte innfrysningen på reguleringslager vi har hatt gjennom våren og sommeren.

7.2 Prognose for 2023

Det har vært et betydelig fall i engrossalget av gris i 2023, fra et høyt salg i 2022 hvor reiserestriksjoner og stengte grenser påvirket i starten av året. Salget av gris var godt i starten av sommeren, men unormalt svakt i juni og juli. For året som helhet prognoseres det et fall i engrossalget på 7 pst. På tross av et forventet fall i tilførslene på 2 pst., estimeres det et reguleringslager av gris på 3 800 tonn ved utgangen av året. Dette er en svakere markedsbalanse enn tidligere prognosert. Prisen på gris ble redusert med virkning fra september for å bidra til økt salg. Det prognoseres om lag uendrede tilførsler i 2024 og en bedring i salget. Det er imidlertid forventet en overdekning på 1 200 tonn i 2024, noe som gjør det nødvendig med tiltak for å redusere produksjonene. Produsentene er oppfordret til å redusere slaktevektene, samt og redusere bedekningene med 5 pst. Produsenter med midlertidige

konsesjoner oppfordres til å tilpasse seg nytt regelverk raskest mulig og alle som produserer smågris er oppfordret til å benytte seg av Ingris. I tillegg vil bortfallet av engangspurker redusere produksjonen med 5 000 - 6 000 tonn i 2025.

Tabell 14 – Prognose for 2023

Tonn, per august 2023

	Tilførsel	Endring	Import- kvoter	Engrossalg	Endring	Markeds- balanse	Regulerings- lager 1.1.23
Storfe/kalv	89 700	-2 %	9 000	96 500	-7 %	2 200	4 877
Lam	17 900	-2 %	1 150	18 300	-4 %	800	0
Sau	5 000	1 %	-	4 500	-11 %	500	0
Gris	130 900	-2 %	1 300	128 500	-7 %	3 600	231
Egg	65 900	1 %	500	66 600	2 %	-200	-

Tabell 15 – Prognose for 2024

Tonn, per august 2023

	Tilførsel	Endring	Import- kvoter	Engrossalg	Endring	Markeds- balanse	Regulerings- lager 1.1.24
Storfe/kalv	86 000	-4 %	9 000	98 500	2 %	-3 500	7 000
Lam	17 500	-2 %	1 100	18 900	3 %	-300	800
Sau	4 800	-4 %	-	4 800	7 %	-	500
Gris	130 600	-	1 550	13 100	2 %	1 200	3 800
Egg	66 800	1 %	600	67 500	1 %	-100	-

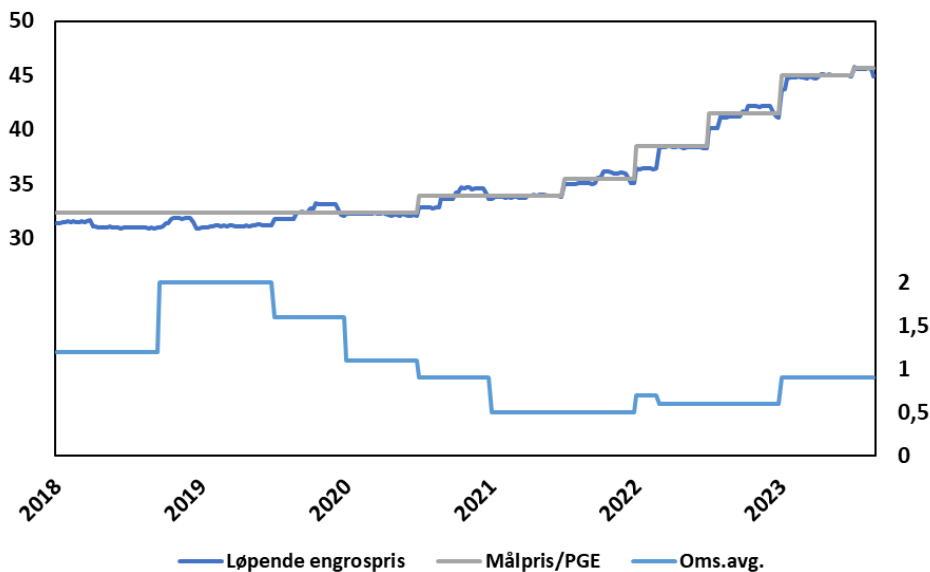
For begge prognosene inngår ikke reguleringslager ved starten av året i markedsbalansen. I 2024-prognosen forutsettes det: Import av gris på 900 tonn på EU-kvoten og 150 tonn på Storbritannia-kvoten. Det forutsettes også import av 300 tonn spekk.

7.3 Planlagt gjennomsnittlig engrospris, løpende oppnådd engrospris og omsetningsavgift

Fra andre halvår 2021 og frem til andre halvår 2023 har det vært halvårlige økninger i planlagt gjennomsnittlig engrospris for gris. Samlet ble prisen økt med kr 11,81 i perioden. Prisløypen ble imidlertid redusert med kr 0,80 mot slutten av august i år for å bøte på det fallende salget av helslakt. Frem til 2023 har det de seneste årene vært et begrenset behov for reguleringstiltak for gris, noe som medført at omsetningsavgiften har blitt holdt på et lavt nivå. I første halvår av 2023 var omsetningsavgiften på kr 0,90 per kg. Sammenlignet med de andre kjøttslagene er det for gris få sesongmessige svingninger i engrosprisen. Med unntak av at prisløypen brukes for å sikre nok fersk ribbe inn mot jul er det en flat prisløype og den løpende oppnådde engrosprisen følger planlagt gjennomsnittlig engrospris tett.

For å finansiere den økte innfrysningen av gris som har vært gjennom sommeren og inn i høsten ble omsetningsavgiften hevet til kr 1,50 per kg med virkning fra 4. september. I takt med økte kostnader og verdi av reguleringslageret som følge av økt prisnivå, er det også behov for å øke størrelsen på fondet som løpende betaler for reguleringstiltakene, slik at man kan dekke fremtidige utgifter uten for store svingninger i omsetningsavgiften. Den økte omsetningsavgiften vil bidra til å øke størrelsen på fondet med tiden.

Figur 22 – Planlagt gjennomsnittlig engrospris, løpende oppnådd engrospris og omsetningsavgift
 Kr/kg, 2018 – uke 34 2023

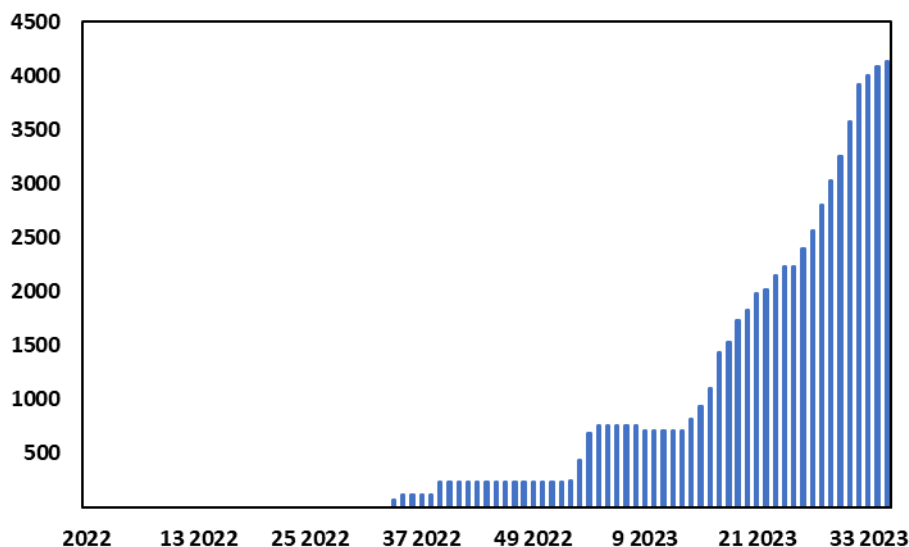

7.4 Reguleringslager for gris

Fra slutten av 2020 og frem til tidlig høst 2022 var det ingen nevneverdig innfrysning av gris på reguleringslager. Gjennom høsten 2022 var det noe innfrysning av gris og vi gikk inn i 2023 med 231 tonn gris på reguleringslager. Våren og sommeren 2023 bød på redusert engrossalg av gris og ytterligere innfrysning på reguleringslager. Ved utgangen av august lå det nærmere 4 000 tonn slaktegris på reguleringslager og taket for innfrysning i løpet av et kalenderår ble nådd, inkludert en kvote på 1 000 tonn utover normal innfrysningsgrense innvilget av Landbruks- og matdepartementet for andre halvår 2023.

Figur 23 – Reguleringslager gris

Tonn, 2022 – uke 34 2023

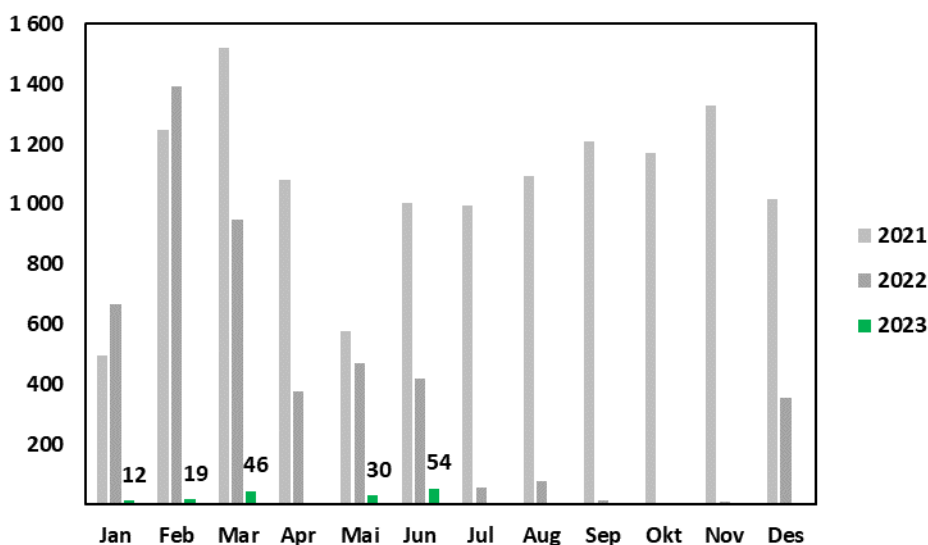

7.5 Import av gris

Importen av gris har vært betydelig lavere i 2023 enn den unormalt høye importen vi opplevde under pandemien. I 2021 ble det importert nærmer 13 000 tonn gris og i 2022 nærmere 5 000 tonn. Til sammenligning er det fra januar til juli importert 165 tonn gris⁷. Det har vært overskudd i det norske markedet og det har ikke vært behov for å åpne opp for import til administrativt nedsatt toll. Så langt i år er det i hovedsak blitt importert gris fra Finland, Estland og Sverige, import som i stor grad gjøre gjennom EUs tollfrie importkvote til Norge. Importen av svinefett har vært mer på nivå med de foregående årene, og det har i lengre perioder vært åpnet for import til administrativt nedsatt toll.

Figur 24 – Import av gris

Tonn, tollposisjon 0203, 2021 – juli 2023

7.6 Pris og prisdannelse etter engrosprispunktet

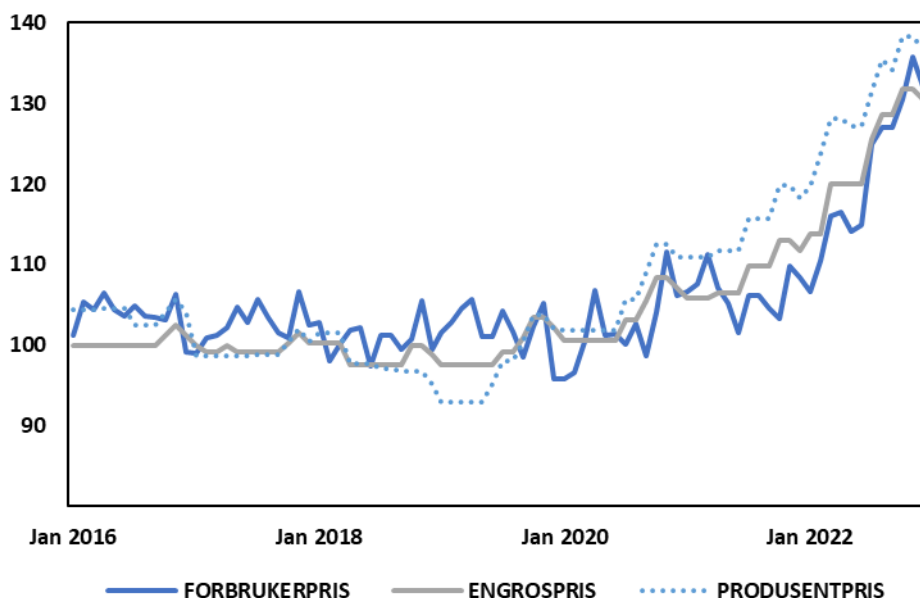
Økt etterspørsel gjennom pandemien og den generelle store prisveksten har bidratt til at også gris har hatt en betydelig prisøkning i de siste årene, det være seg på engrosnivå som vel som til produsent og forbruker. Fra desember 2021 til desember 2022 økte Nibios produsent- og engrosprisen med hhv. 15,6 og 16,8 pst. Nibios forbrukerprisindeks økte på sin side med 21,9 pst. i samme periode. Prisendringene skjer typisk på andre tidspunkter i dagligvaremarkedet enn i resten av verdikjeden, så om man ser prisene i et lengre perspektiv har veksten vært mer lik på tvers av leddene i verdikjeden. SSBs konsumprisindeks for svinekjøtt har fra januar til juli i år økte med 10,5 pst. SSBs førstegangsomsetningsprisindeks⁸ økte i samme periode 3,7 pst.

⁷ Ikke inkludert spekk

⁸ Førstegangsomsetningsprisindeksen er på et mer overordnet gruppenivå enn konsumprisindeksen for svinekjøtt og er derfor ikke direkte sammenlignbare.

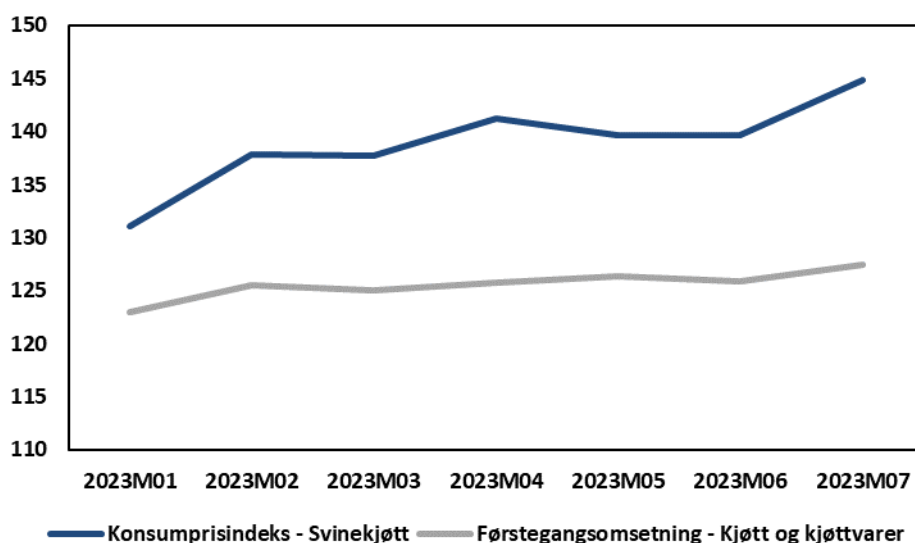
Figur 25 – Prisutvikling i verdikjeden

Nibios prisindekser, 2016 - 2022

Figur 26 – Førstegangsomsetnings- og konsumprisindeks

SSBs prisindekser, 2023 t.o.m. juli

7.7 Utvikling i antall dyr og produsenter

Det har vært relativt store strukturelle endringer i grisenæringen de siste ti årene. Fremskritt når det gjelder genetikk og mer effektiv drift har gitt en betydelig økning i antall avvente smågris per avlspurke. Dette har medført et redusert antall avlspurker og bruk med avlspurker. Antall slakta gris er ikke redusert tilsvarende, noe som reflekterer effektivitetsøkningen i næringen. I 2023 er det i underkant av 70 000 avls- og ungpurker i Norge, ned 1,1 pst. fra 2022. Sett over en tiårsperiode er om lag 25 000 færre purker enn hva det var tidligere. Det er rundt 850 bedrifter med avls- og ungpurker, 500 færre enn det det var for ti år siden. Det er rundt 1 800 bruk med svin i alt i Norge. Flest

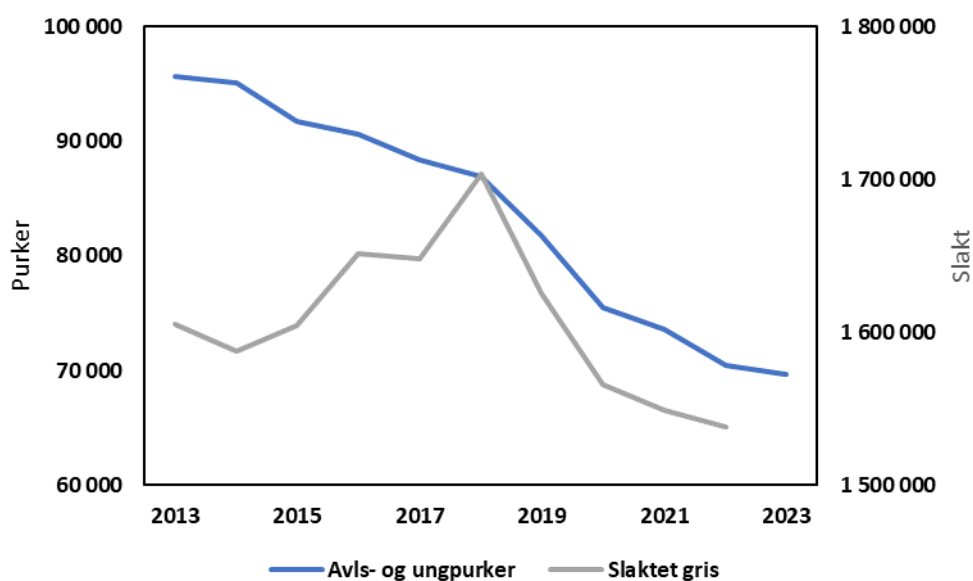

produsenter er det i Rogaland, fulgt av Innlandet og Trøndelag. Av disse fylkene er det kun innlandet som ikke har hatt en betydelig nedgang i antall bruk med gris de siste årene.

Innstramming av hvordan konsesjonsregelverket for gris kan praktiseres vil bidra til reduserte tilførsler i 2024, 2025 og 2026. Det er noe usikkerhet rundt hvordan dagens produsenter av «engangspurker» vil tilpasse sin produksjon når endringene trer i kraft, men det er Norturas erfaring at enkelte produsenter allerede har tilpasset seg ny praksis. På tross av redusert produksjon som følge av disse innstrammingene i regelverket, ser ikke Nortura behov for nyetableringer i næringen. Skulle det vise seg å være markedsbehov er det fortsatt stort rom for utvidelser innenfor konsesjonsgrensen hos eksisterende produsenter og økte slaktevekter

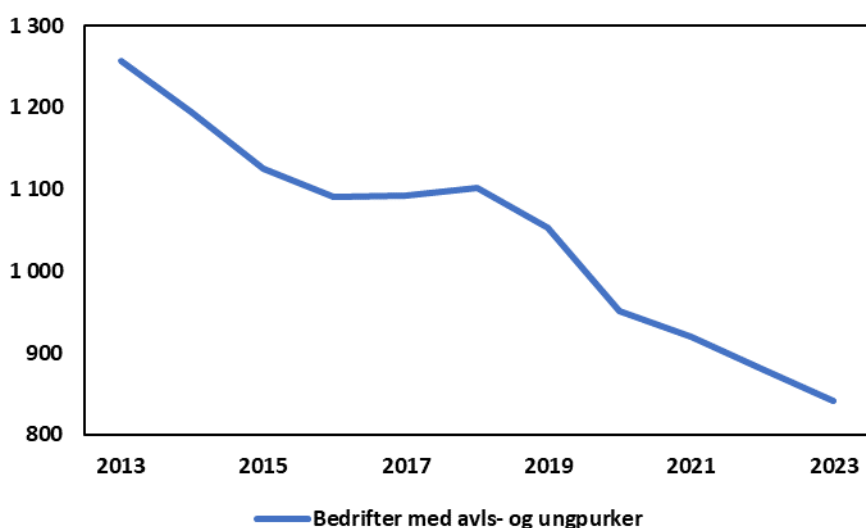
Figur 27 – Avlspurker og slaktegris

Antall, per 1. mars, 2013 – 2023

Figur 28 – Bruk med avls- og ungpurker

Antall, per 1. mars, 2012 – 2023

7.8 Resultat fra referansebruk 5

Tallene for referansebruk fem viser at vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk økte med 19 pst. i 2022, mens det i 2023 estimeres en økning på 18 pst. Estimateret bygger på en forutsetning om uforandret pris for gris i andre halvår, noe som nesten har blitt fasit etter at planlagt gjennomsnittlig engrospris økte i starten av halvåret og så ble redusert mot slutten av august. Basert på estimatet for 2023 er vederlaget på nesten 800 000 kroner per årsverk. Det estimeres at inntektene fra husdyrproduksjonen, her i hovedsak gris, øker med over en halv million kroner i 2023, opp 13 pst. Jordbruksoppgjøret gir et løft i tilskuddene på 45 000 for 2023. For 2023 er det forventet at man ikke opplever en like stor kostnadsvekst som i 2022, og at vederlaget til arbeid og egenkapital vil øke med 122 000 kroner per årsverk.

Tabell 16 – Referansebruk nr. 5, svin og korn

Kroner, 2022 og estimat for 2023

	2022	2023	Endring i pst.
<i>Planteprodukter</i>	759 121	763 931	1 %
<i>Husdyrprodukter</i>	3 956 783	4 478 817	13 %
<i>Tilskudd</i>	383 275	428 453	12 %
Inntekter i alt	5 185 150	5 761 469	11 %
<i>Handelsgjødsel</i>	93 867	134 434	43 %
<i>Kraftfôr</i>	1 612 414	1 743 928	8 %
<i>Innkjøp av dyr</i>	740 499	804 792	9 %
Variable kostnader i alt	2 780 968	3 043 543	9 %
<i>Vedl. mask., redsk. og traktorer</i>	109 501	122 861	12 %
<i>Drivstoff</i>	83 185	71 943	-14 %
<i>Elektrisk kraft</i>	71 134	75 254	6 %
Fast kostnader i alt	1 020 856	1 065 329	4 %
Kostnader i alt ink. avskrivninger	4 131 065	4 453 657	8 %
Driftsoverskudd	1 054 085	1 307 812	24 %
Vederl. arb. og egenkap. pr. årsverk	676 983	799 391	18 %

7.9 Dekningsbidragskalkyler i griseproduksjonen

Tabell 15 viser Norturas dekningsbidragskalkyler for ulike gjennomsnittsbruk svinebruk, målt i kroner per kalenderår for bruket. Det er lagt til grunn en slaktevekt på 83 kg for både slaktegris- og kombiproduzenten. Antall gris til slakt for slaktegrisprodusenten som er lagt til grunn har økt fra 1 473 til 1 497, mens det for kombiproduzenten er redusert fra 1 180 til 1 100. Antall smågris til salg fra smågrisprodusenten har økt fra 2 566 til 2 605. Antall avvente smågris hos kombiproduzenten er redusert fra 1 213 til 1 128. I kalkylen er det lagt til grunn de tilskuddssatsene som ble fastsatt i gjeldende jordbruksavtale og forvente kostnader for halvåret. Som tabellen viser, er det høyest dekningsbidrag hos smågrisprodusenten og svakest hos slaktegrisprodusenten. Alle produksjonene har fått økt dekningsbidraget sitt det siste halvåret. Dette sier imidlertid ikke noe om lønnsomheten for bruket som helhet, da kostnadene til finansiering, vedlikehold og utstyr har økt.

Tabell 17 – Norturas dekningsbidragskalkyler for griseproduksjon

Kroner, mars 2023 og september 2023

	Slaktegris		Smågris		Kombiproduksjon	
	Mar. 23	Sep. 23	Mar. 23	Sep. 23	Mar. 23	Sep. 23
Produksjonsinntekter	4 646 375	4 672 471	3 820 335	4 180 490	3 836 959	3 683 969
Variable kostnader	3 931 153	3 925 099	2 244 821	2 255 471	2 498 667	2 310 042
Dekningsbidrag i produksjon	715 222	747 372	1 575 514	1 925 019	1 338 292	1 373 927
Tilskudd	19 600	19 600	17 500	27 300	34 020	32 897
Dekningsbidrag ink. tilskudd	734 822	766 972	1 593 014	1 952 319	1 372 312	1 406 824

7.10 Langtidsutsikter for gris

Se kap. 5

8. Lam

De siste årene har det vært god balanse i markedet for sau og lam, men i likhet med de andre kjøttslagene forventes det at salget svekkes i 2023 på grunn av økte priser og redusert disponibel inntekt hos forbrukerne. Engrossalget av lam er prognosert å gå tilbake med 4 pst. i 2023 sammenlignet med det gode salget vi opplevde i 2022, noe som ventes å gi innfrysning på 800 tonn lam på reguleringslageret i løpet av høsten. Samtidig er søyetallet fallende og tilførslene av lam forventes å reduseres både i 2023 og 2024. I 2024 prognoseres det igjen at salget skal øke og at det er et lite underskudd for året som dekkes opp av kjøtt fra reguleringslageret. Etter prisnedgangen for storfe og gris tidlig i høst er det blitt en ytterlig prisforskjell mellom småfe og de andre kjøttslagene. Stor prisforskjell påvirker salget av rent kjøtt negativt, men kan også bidra til at industrien bytter ut småfe med annet kjøtt i spekemat og andre blandingsprodukter.

Markedet for sau og lam prognoser å være i balanse i 2024. Sauebestanden synes å være på et riktig nivå.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for lam holdes uendret på kr 83,00 per kilo for første halvår 2024.

8.1 Marked og pris

Fra 2015 til 2021 var det et betydelig overskudd i småfemarkedet. Siden 2021 har det vært god balanse i markedet, en balanse som ble oppnådd etter aktiv bruk av engrosprisen, kommersiell eksport, gjennomføring av markedsreguleringstiltak, produktutvikling og markedsaktiviteter, kombinert med at småfebøndene fulgte oppfordringen om ikke å øke produksjonen. Fra og med andre halvår 2021 har PGE for lam blitt hevet betydelige for å imøtekomme høy etterspørsel under pandemien og den store kostnadsveksten norske bønder har opplevd. Det forventes at salget av lam vil falle i 2023. Samtidig ventes tilførslene å reduseres. Sett i lys av markedsutviklingen for storfe og gris, er det naturlig å forvente at salget vil falle noe mer enn tidligere prognosert. Lam har den høyeste engrosprisen av de markedsregulerte kjøttslagene og dagens økonomiske situasjon legger trolig også en demper på forbrukernes etterspørsel etter lam.

8.2 Prognose

Det er i 2023 forventet et fall i engrossalget. Nedgang i søye- og lammetallet gjør at tilførslene av lam prognoseres også å falle noe, men ikke i like stor grad som salget. Det forventes derfor at vi går inn i 2024 med både sau og lam på reguleringslager. For lam prognoseres det et reguleringslager på i underkant av 1 000 tonn. I 2024 prognoseres det en fortsatt nedgang i tilførslene, men at salget skal øke noe fra 2023. Markedet for småfe prognoseres å være i god balanse i 2024, og sauebestanden virker å være på et riktig nivå.

Tabell 18 – Prognose for 2023

Tonn, per august 2023

	Tilførsel	Endring	Import-kvoter	Engrossalg	Endring	Markeds- balanse	Regulerings- lager 1.1.23
Storfe/kalv	89 700	-2 %	9 000	96 500	-7 %	2 200	4 877
Lam	17 900	-2 %	1 150	18 300	-4 %	800	0
Sau	5 000	1 %	-	4 500	-11 %	500	0
Gris	130 900	-2 %	1 300	128 500	-7 %	3 600	231
Egg	65 900	1 %	500	66 600	2 %	-200	-

Tabell 19 – Prognose for 2024

Tonn, per august 2023

	Tilførsel	Endring	Import-kvoter	Engrossalg	Endring	Markeds- balanse	Regulerings- lager 1.1.24
Storfe/kalv	86 000	-4 %	9 000	98 500	2 %	-3 500	7 000
Lam	17 500	-2 %	1 100	18 900	3 %	-300	800
Sau	4 800	-4 %	-	4 800	7 %	-	500
Gris	130 600	-	1 550	13 100	2 %	1 200	3 800
Egg	66 800	1 %	600	67 500	1 %	-100	-

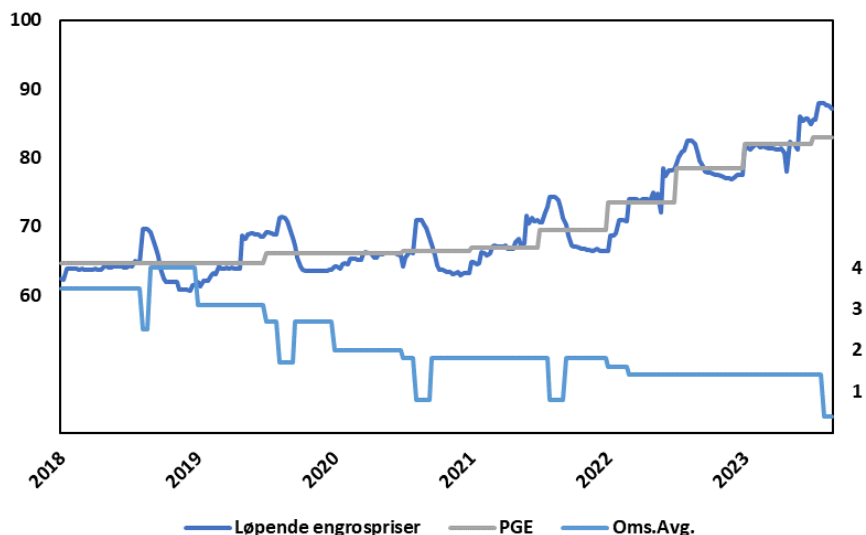
For begge prognosene inngår ikke reguleringslager ved starten av året i markedsbalansen. I 2024-prognosen forutsettes det: Småfeimport på 206 tonn fra EU, 600 tonn fra Island og 300 tonn på SACU-kvoten.

8.3 Planlagt gjennomsnittlig engrospris, løpende oppnådd engrospris og omsetningsavgift

For lam er det betydelig variasjon mellom PGE og oppnådd engrospris i løpet av året, noe som skyldes stor sesongmessig variasjon i produksjonen og etterspørselen. For å sikre nok lam til å møte etterspørselen på høsten settes engrosprisen opp om sommeren og tidlig høst. Tilsvarende faller prisen på senhøsten og om vinteren. I takt med kostnadsutviklingen har det de siste årene vært betydelig økning i PGE for lam. En god markedsbalanse har tillatt prisøkningene, men den generelle situasjonen og bekymring for sviktende salg gjorde at PGE kun hadde en relativt moderat økning forrige halvår. For alle bønder er avsetning i markedet det helt nødvendige for å kunne opprettholde økonomien og produksjonen på sikt. Vi har nå trolig nådd et foreløpig metningspunkt for hva forbrukerne kan og er villige til å betale for rødt kjøtt, inkludert småfe, og prisutviklingen må derfor fremover være slik at salgsvikt ikke skaper store og langvarige overskudd i markedet. Grunnet lite innfrysning på reguleringslager de siste årene har omsetningsavgiften blitt holdt lav. Økte reguleringskostnader og behov for å bygge opp fondet som finansierer markedsreguleringen gjorde at omsetningsavgiften økte til kr 1,40 per kg fra 4. september og til kr 2,40 per kg fra 11. september. For sau ble omsetningsavgiften økt til kr 2,40 per kg fra 4. september.

Figur 29 – Planlagt gjennomsnittlig engrospris, løpende oppnådd engrospris og omsetningsavgift

Kr/kg, 2018 – uke 30 2023

8.4 Reguleringslager for lam

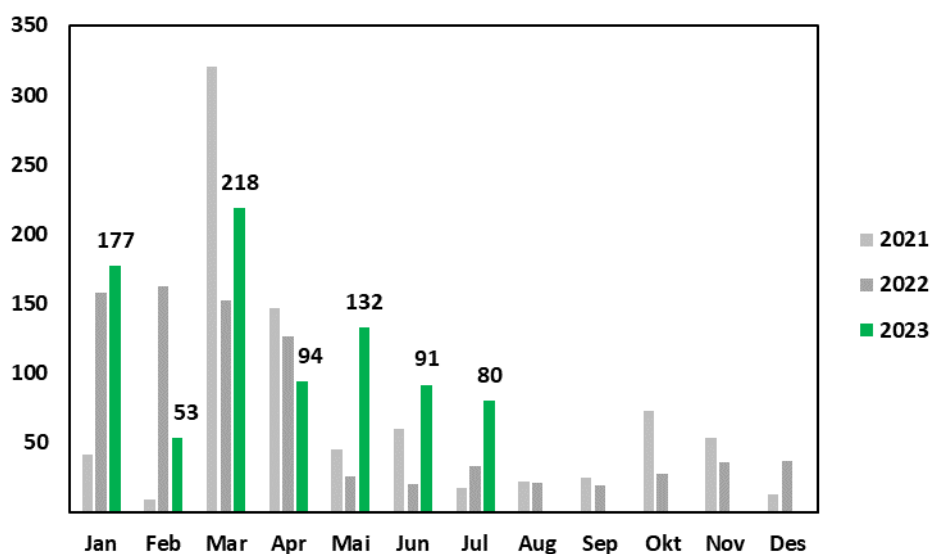
Reguleringslageret for lam ble tømt i starten av 2021 og har, med unntak av en kortere periode med innfrysning på senhøsten 2021, vært tomt siden. Det forventes i år imidlertid normal innfrysning av lam og noe høyere innfrysning av sau enn det som er ønskelig.

8.5 Import av lam

Det er god markedsdekning med norske slakt og importen av sau og lam er begrenset. Importen overstiger sjeldent volumet for importkvoter gitt bort gjennom Norges handelsavtaler. Importen i 2022 var på rett i overkant av 800 tonn. Så langt i år er den samlede import tilnærmet hva den har vært de to foregående årene. Importen så langt i år har i hovedsak kommet fra Island og New Zealand.

Figur 30 – Import av småfe

Kr/kg, tollposisjon 0204, 2021 – juli 2023

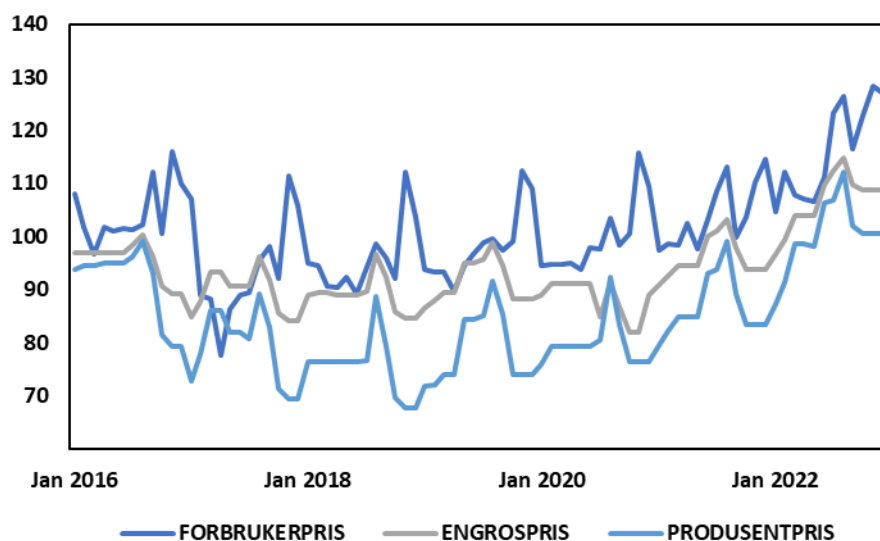

8.6 Pris og prisdannelse etter engrospristidspunktet

Grunnet det sesongmessige mønsteret i produksjon og etterspørsel etter lam og sau utvikler forbrukerprisen seg innenfor kalenderåret annerledes enn produsent- og engrosprisen. På lengre sikt korrelerer de ulike prisene i større grad. De siste årene har det vært en betydelig økning i prisene gjennom hele verdikjeden. Fra desember 2021 til desember 2022 økte forbruker-, engros-, og produsentprisen med hhv. 11, 15,9 og 20,8 pst.

Figur 31 – Prisutvikling i verdikjeden

Kr/kg, 2016-2022

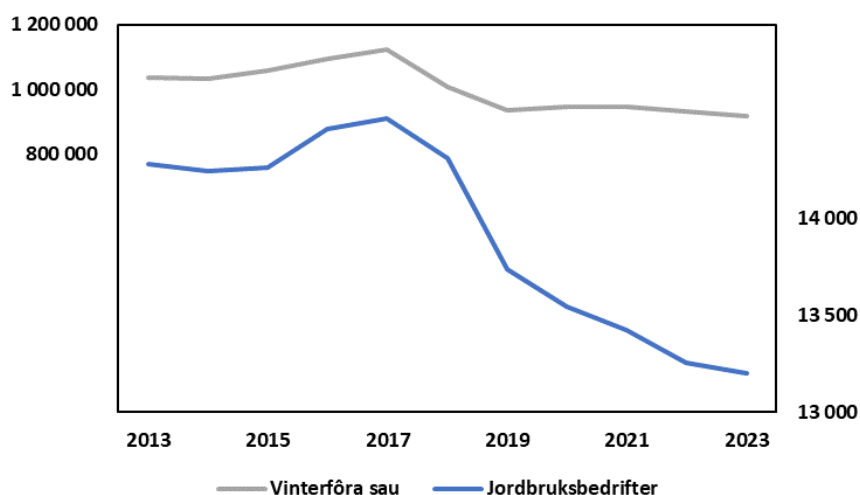

8.7 Utvikling i søyetallet

Det er i overkant av 13 000 jordbruksbedrifter med vinterfôra sau i Norge, og antall bedrifter med sau har vært fallende siden 2017. Vestland, Rogaland og Innlandet har flest sauebruk. Rogaland og Innlandet har hatt et fallende antall produsenter de siste årene, mens produsentmiljøet i Vestland har holdt seg på uendret nivå. Sauebestanden har også vært fallende de siste årene. 1. mars var det i overkant av 915 000 vinterfôra sau i Norge, ned nærmere 200 000 siden toppen i 2017. Reduserte priser og tørke ga et betydelig fall i 2018 og 2019, før bestanden stabiliserte seg i 2020 og 2021. De siste årene har sauebestanden igjen falt – i 2023 var sauetallet 1,8 pst. lavere enn hva det var året før. Blant de største produsentfylkene for småfe er det i snitt betydelig lavere antall sau per bruk i Vestland enn i de andre fylkene. I Rogaland, Innlandet og Trøndelag er det i snitt i overkant av 80 vinterfôra sau per bruk, mens det i Vestland er 50. Det er få store sauebruk i Norge, og det er under 20 produsenter som har over 500 vinterfôra sau. Størst i antall er gruppen som har under 50 sau, og antallet produsenter faller i takt med antall sauer.

Figur 32 – vinterfôra sau og antall bruk med vinterfôra sau

Antall, per 1. mars, 2013-2023

8.8 Resultat fra referansebruk 3

Tallene for referansebruk tre viser at vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk økte med 24 pst. i 2022, mens det i grunnlagsmaterialet til jordbruksforhandlingene ble estimert en økning i 2023 på 28 pst. Estimaten bygger på en forutsetning om uendrede priser i andre halvår. PGE for lam økte imidlertid med kr 1,00 per kg i andre halvår. Det ble for referansebruk tre estimert et vederlag på nesten 400 000 per årsverk i år. I 2022 økte inntekten fra husdyrproduksjonen, her i hovedsak sau og lam, med i overkant av 50 000 kroner, en økning på 14 000.

Tabell 20 – Referansebruk nr. 3, 169 vinterfôra sau
Kroner, 2022 og 2023

	2022	2023	Endring i pst.
<i>Planteprodukter</i>	25 939	25 962	0 %
<i>Husdyrprodukter</i>	409 696	432 351	6 %
<i>Tilskudd</i>	692 101	858 324	24 %
Inntekter i alt	1 171 504	1 362 592	16 %
<i>Handelsgjødsel</i>	58 473	83 742	43 %
<i>Kraftfôr</i>	88 230	95 426	8 %
<i>Innkjøp av dyr</i>	10 136	11 016	9 %
Variable kostnader i alt	273 757	314 813	15 %
<i>Vedl. mask., redsk. og traktorer</i>	54 325	60 952	12 %
<i>Drivstoff</i>	37 057	32 048	-14 %
<i>Elektrisk kraft</i>	19 307	20 425	6 %
Fast kostnader i alt	395 718	412 681	4 %
Kostnader i alt ink. avskrivninger	816 364	881 340	8 %
Driftsoverskudd	355 140	481 252	36 %
Vederl. arb. og egenkap. pr. årsverk	309 190	396 670	28 %

8.9 Dekningsbidragskalkyle

Tabell 20 viser Norturas dekningsbidragskalkyle for sauebruk med 130 vinterfôra sau, målt i kroner per vinterfôra sau og for bruket som helhet. Slaktevekt og lammetall tar utgangspunkt i gjennomsnittstall for den mest vanlige sauerasen i Norge, Norsk hvit sau. Utgangspunktet for valget

av 130 sau er at dette tilsvarer om lag et årsverk i de ulike referansebrukene Nibio har for rene sauebruk. Beregningene forutsetter at bruket ligger i arealtilskuddssone 5B og distrikttilskuddssone 2, og at 99,2 pst av lammene er klasse O+ eller bedre. I kalkylen er det lagt til grunn gjeldende tilskuddssatser og kostnads- og prisbilde. På tross av økte kostnader har økningen i engrospris og statlig tilskudd gitt et økt dekningsbidrag for sauebrukene. Dekningsbidraget sier imidlertid ikke noe om den totale lønnsomheten for bruket da den ikke tar høyde for faste kostnader, kostnader som har økt det siste året.

Tabell 21 – Norturas dekningsbidragskalkyler for lammeproduksjon

Kr per vinterfôra sau og bruket som helhet

	130 vinterfôra sau - tung rase	
	22-23	23-24
Produksjonsinntekter	2 255	2 380
Variable kostnader	1 935	2 004
Dekningsbidrag i produksjon	320	377
Tilskudd	4 191	4 661
Dekningsbidrag ink. tilskudd	4 511	5 038
Dekningsbidrag ink. tilskudd for bruket	586 379	654 904

8.10 Langtidsutsikter

Se kap. 5

9. Egg

Relativt høyere priser på andre proteinkilder og stor prisvekst generelt, samt mindre import enn normalt har gitt stor etterspørsel og godt salg av norske egg i 2023. Det prognoseres en videre økning i salget fremover, men ikke på det nivået vi har opplevd i år. Samlet salg av egg til dagligvaremarkedet og industrien ventes å øke med 1 pst. i 2024. Det prognoseres at tilførslene av egg vil øke tilsvarende økningen i salget. Det er god markedsbalanse i eggmarkedet i dag, men markedsbalansen er skjør og nyetableringer vil fort kunne ta markedet tilbake til overproduksjonen vi har opplevd de siste årene. Det har i lenger tid vært stor priskonkurranse på egg i dagligvaremarkedet, slik at pris ut til konsument har økt betydelig mindre enn engrosprisen, noe som har bidratt positivt til salget. Det er usikkert om dette vil fortsette i tiden fremover.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for egg økes med kr 0,40 per kilo, til kr 25,40 per kilo for første halvår 2024.

9.1 Marked og pris

Frem til 2023 var det i flere år grunnet mange nyetableringer overproduksjon av egg. Overskuddet ble løpende håndtert med reduserte verpetid, men for å redusere tilførslene i 2023 ble det gitt tilskudd til enkelte produsenter for å ha midlertidig opphold i produksjonen. Engrosprisveksten ble også holdt tilbake for å unngå ytterligere nyetableringer i et marked som i lengre tid hadde hatt overskudd.

I 2023 er det stor etterspørsel etter egg i Norge. Sykdom hos høner i EU og redusert eggproduksjon ga priser over norsk nivå, noe som gjorde at norske eggproduktfabrikker i lengre tid avsto fra import og heller ønsket norske egg. Samtidig bidro priskrig og prisforskjellen mellom egg og andre proteinkilder til et meget godt dagligvaresalg. Samlet gjorde dette at vi gikk fra en lengre periode med betydelig overskudd av egg til å i perioder ha underskudd på norske egg. Verpetiden har i 2023 blitt forlenget der det har vært mulig og det har ikke vært aktuelt med førtidsslakting. Tiltaket med midlertidig opphold hos enkelte produsenter vil kun ha virkning i 2023 og inn i 2024, noe som isolert sett vil øke tilførselen av egg i tiden fremover. Prisøkning på egg i dagligvaremarkedet og nye importkanaler virker å ha redusert presset på markedsbalansen for egg.

9.2 Prognose for 2023 og 2024

For 2023 prognoseres det at tilførselen av norske egg vil øke med 1 pst. sammenlignet med 2022. Samtidig prognoseres det at engrossalget vil øke 2 pst. På tross av periodevis underdekning av egg grunnet godt salg og begrenset import er det per i dag god markedsbalanse i eggmarkedet, i motsetning til det betydelige overskudd man har hatt i de foregående årene. For 2024 prognoseres det at tilførslene vil øke som følge av at tiltaket med midlertidige opphold i produksjonen hos enkelte eggprodusenter fases ut. Samtidig prognoseres det et godt salg, og at salget i sammenligning med 2023 vil øke med 1 pst. Salgsveksten kommer som følge av den forventede befolkningsveksten. Gitt normal import og den underliggende produksjonskapasiteten er fortsatt markedsbalansen skjør, og det er derfor fortsatt svært viktig at man unngår nyetableringer.

Tabell 22 – Prognose for 2023

	Tilførsel	Endring	Import- kvoter	Engrossalg	Endring	Markeds- balanse	Regulerings- lager 1.1.23
Storfe/kalv	89 700	-2 %	9 000	96 500	-7 %	2 200	4 877
Lam	17 900	-2 %	1 150	18 300	-4 %	800	0
Sau	5 000	1 %	-	4 500	-11 %	500	0
Gris	130 900	-2 %	1 300	128 500	-7 %	3 600	231
Egg	65 900	1 %	500	66 600	2 %	-200	-

Tabell 23 – Prognose for 2024

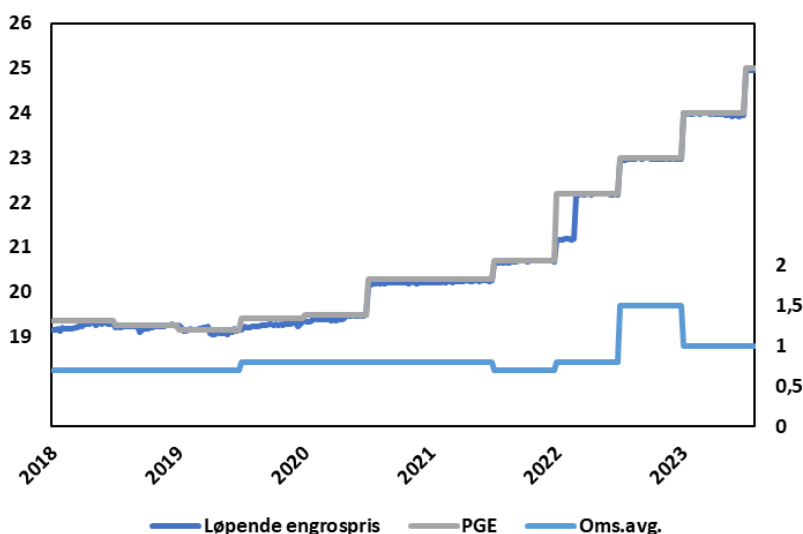
	Tilførsel	Endring	Import- kvoter	Engrossalg	Endring	Markeds- balanse	Regulerings- lager 1.1.24
Storfe/kalv	86 000	-4 %	9 000	98 500	2 %	-3 500	7 000
Lam	17 500	-2 %	1 100	18 900	3 %	-300	800
Sau	4 800	-4 %	-	4 800	7 %	-	500
Gris	130 600	-	1 550	13 100	2 %	1 200	3 800
Egg	66 800	1 %	600	67 500	1 %	-100	-

I 2024-prognosen forutsettes det: Import av egg på 600 tonn

9.3 Planlagt gjennomsnittlig engrospris, løpende oppnådd engrospris og omsetningsavgift

Det er i liten grad mulig å bruke prisløypen til å tilpasse produksjonen etter de sesongmessige variasjonene i etterspørselen, dette gjøres ved bruk av redusert verpetid. Planlagt gjennomsnittlig engrospris og oppnådd engrospris beveger seg derfor tilnærmet likt gjennom året, og de små forskjellene skyldes variasjon i størrelse og kvalitet. Det har vært halvårlige økninger i PGE for egg siden andre halvår 2021 og ble senest økt med kr 1,00 per kg første halvår i år. Figur 33 viser utviklingen i PGE, oppnådd engrospris og omsetningsavgiften fra 2019 og frem til høsten 2023. Avviket mellom PGE og oppnådd engrospris våren 2022 skyldes ekstraordinær økning i PGE som fikk virkning fra slutten av februar. Grunnet økt behov for reguleringstiltak ble omsetningsavgiften økt til kr 1,50 per kg i 2022, før den ble redusert til kr 1,00 per kg i første halvår 2023.

Figur 33 – Planlagt gjennomsnittlig engrospris, oppnådd engrospris og omsetningsavgift
Kr/kg, 2018 – uke 30 2023

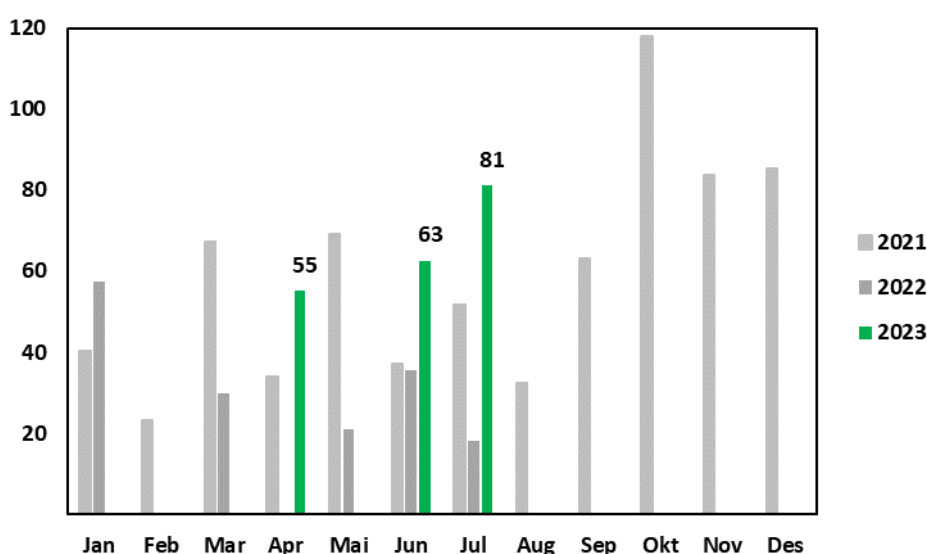

9.4 Import av egg

Fra august 2022 til mars i år ble det i praksis ikke importert konsumegg til Norge. T.o.m. juli er det importert 200 tonn konsumegg. Tidligere har importen av egg i hovedsak kommet fra Sverige, Danmark og Finland, men i 2023 har brorparten av konsumeggene som har blitt importert kommet fra Estland og Danmark. Bortfallet av import fra Sverige skyldes i hovedsak at sykdomsutfordringer og prisen på innsatsfaktorer har begrenset tilgangen på egg og presset prisen opp på et nivå som tidvis har vært over det norske. Grunnet underdekning i det norske markedet ble det åpnet for tollfri import fra 27. juni til 7. august. Fra 8. august og ut måneden var det åpnet for import til administrativt nedsatt toll på kr 6,50 per kg.

Figur 34 – Import av skallegg

Tonn, varenummer 0407.2100, 2021 – juli 2023

9.5 Markedsutvikling og næringsstruktur

Forbruksveksten er relativt stabilt og følger i stor grad befolkningsveksten. Selv om økte priser på andre proteinkilder og svekket økonomi for mange bidrar til et godt salg av egg, forventes det ikke en stor endring i totalsalget av egg utover det som følger av befolkningsveksten. Som for mange andre produkter har EMV-andelen på egg vært sterkt økende det siste tiåret. Egg som ikke konsumeres direkte benyttes til produksjon av eggprodukter som brukes som ingrediens i et bredt spekter av ferdigprodukter i Norge. Disse produktene står ofte i direkte konkurranse med utenlandske RÅK-produkter, og er derfor utsatt for en større priskonkurranse fra utlandet enn konsumegg. Markedet for egg til produksjon til eggprodukter utgjør 8 000-10 000 tonn årlig, et sted mellom 10 og 15 pst. av det norske totalmarkedet.

Det har vært gjennomført en stor omstilling i eggproduksjonen fra miljøinnredning til frittgående produksjon. Det er ikke noe som i dag forhindrer produksjon med miljøinnredning, men markedet sine ønsker har dreid produksjonen til en driftsform der hønene får bevege seg fritt. I dag er kun rundt 2 pst. av norske egg som produseres med miljøinnredning. Det er i dag mulig å få avsetning for disse eggene i markedet, men til en redusert pris. Nortura mister sitt salg av egg fra miljøinnredning fra 1.

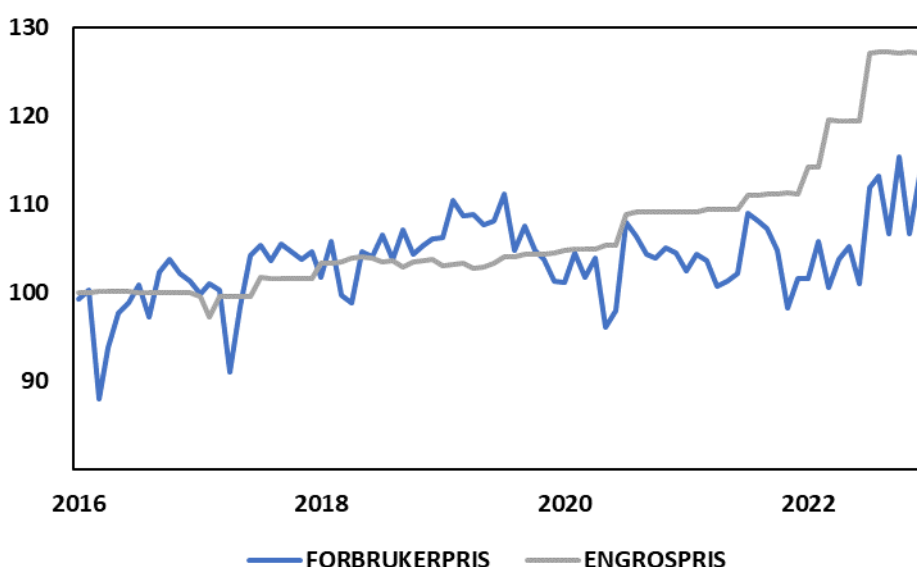
juli 2024 og vil ikke kunne ta imot egg fra denne produksjonsformen fra 2025. Uten marked for egg fra miljøinnredning vil ikke Nortura kunne ta imot eller ha mottaksplikt for disse eggene.

9.6 Pris og prisdannelse etter engrosprispunktet

Det er generelt større variasjon i forbrukerprisen enn i engrosprisen for egg grunnet liten bruk av prisløyper og jevne leveranser av egg gjennom året. Tidligere har imidlertid engrosprisen og forbrukerprisen korrelert over tid, men de siste årene har engrosprisen økt betydelig uten at forbrukerprisen har økt tilsvarende. Det er vanskelig å gi en eksakt forklaring på hvorfor dette er tilfellet, men økt EMV-andel og stor priskonkurransen i dagligvaremarkedet er trolig viktig grunner. I perioder kan egg være et viktig hverdagsprodukt som dagligvarekjedene konkurrerer hardt om å lokke til seg kunder med gjennom kampanjer.

Figur 35 – Prisutvikling i verdikjeden

Kr/kg, 2016-2022

9.7 Dagligvaresalg av egg

Dagligvaresalg av egg har vært godt i 2023. Stor priskonkurransen blant dagligvareaktørene og prisøkning på andre proteinkilder har trolig bidratt til at egg har blitt en enda mer attraktiv proteinkilde for mange. Per uke 32 hadde eggssalg i dagligvaremarkedet⁹ økt med 3 pst. sammenlignet med året før, en motsatt utvikling av det man har opplevd for kjøtt. Det har vært en prisøkning også for egg i 2023, noe som har økt verdien av salget i dagligvaresalg enda mer enn volumveksten. Per uke 32 var verdien av opp 11,7 pst. sammenlignet med samme periode i fjor.

9.8 Utvikling i verpehønetallet og antall bruk med eggproduksjon

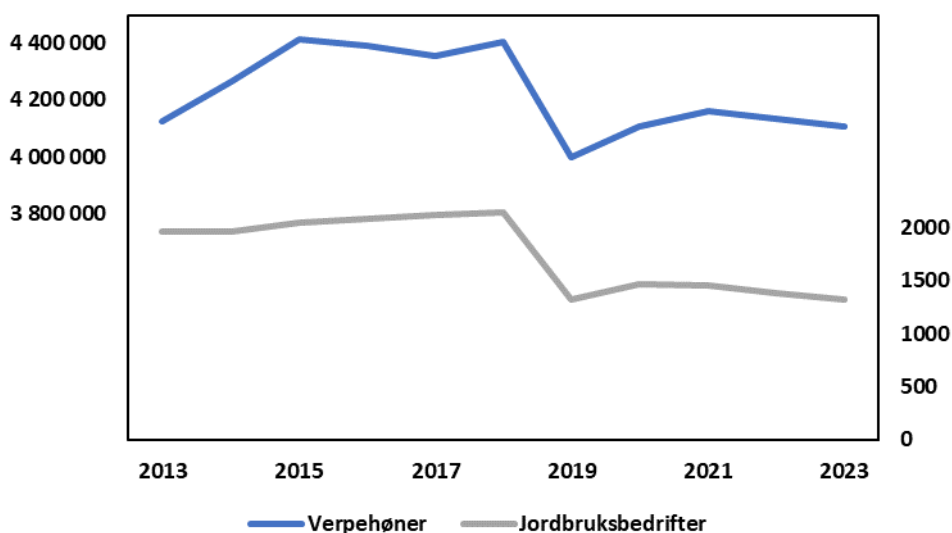
Gjennomsnittlig besetningsstørrelse hos de kommersielle eggprodusentene ligger i dag tatt opp mot konsesjonsgrensen på 7 500 verpehøner. Godt over 95 pst. av verpehønene registrert i husdyrregisteret står i besetninger på over 5 000 høner. Når det gjelder antall gårdsbruk er det mange små produsenter, men disse utgjør en marginal del av de totale tilførselene av egg og leverer ikke til

⁹ Inkluderer ikke salg over nett eller gjennom matkasseabonnementer

eggpakkeriene. Rundt 35 pst. av brukene med eggproduksjon har en besetning på over 5 000 verpehøner. De siste to årene har det vært en svakt nedadgående trend for antall verpehøner i Norge. Det samme gjelder antall produsenter. Flest produsenter er det i Trøndelag, Oslo og Viken, Vestland og Rogaland.

Figur 36 – Utvikling i antall verpehøner og bruk med verpehøner

Antall per 1. mars, 2012-2023

9.9 Resultat fra referansebruk nr. 6

Referansebruk nr. 6 omfatter både produksjon av egg og en besetningsstørrelse på 6 831 verpehøner og 301 dekar med korn, noe som gjøre det utfordrende å bruke referansebruket til å gi et nøyaktig bilde av lønnsomheten i eggproduksjonen.

Tallene for referansebruket viser at vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk økte med 8 pst. 2022, mens det i grunnlagsmaterialet til jordbruksforhandlingene ble estimert en reduksjon på 8 pst. i 2023. Estimater bygger på en forutsetning om uforandret pris for egg i andre halvår. Engrosprisen på egg ble imidlertid økt med kr. 1,00 per kg i andre halvår. Basert på estimatene for 2023 vil vederlaget være på i overkant av 470 000 kroner per årsverk. I 2022 økte inntektene fra husdyrproduksjonen med 197 000 kroner, en økning på 7 pst. Samtidig økte kraftfôrkostnadene med 210 000 kroner. For 2023 er det estimert en lavere økning i kostnadene. Med uendret pris i andre halvår estimeres det at inntekten fra husdyrproduksjonen vil øke med nesten 200 000 kroner i 2023.

Tabell 24 – Referansebruk nr. 6 korn og egg

Kroner, 2022 og estimat for 2023 til jordbruksavtaleforhandlingene

	2022	2023	Endring i pst.
<i>Planteprodukter</i>	759 185	760 691	0 %
<i>Husdyrprodukter</i>	2 833 422	3 032 957	7 %
<i>Tilskudd</i>	538 678	573 859	7 %
Inntekter i alt	4 172 082	4 410 343	6 %
<i>Handelsgjødsel</i>	88 890	127 305	43 %
<i>Kraftfôr</i>	1 458 785	1 577 768	8 %
<i>Innkjøp av dyr</i>	413 342	449 230	9 %
Variable kostnader i alt	273 757	314 813	15 %
<i>Vedl. mask., redsk. og traktorer</i>	80 543	90 370	12 %
<i>Drivstoff</i>	68 923	59 608	-14 %
<i>Elektrisk kraft</i>	58 351	61 730	6 %
Fast kostnader i alt	395 718	412 681	4 %
Kostnader i alt ink. avskrivninger	3 434 559	3 701 756	8 %
Driftsoverskudd	737 523	708 587	-4 %
Vederl. arb. og egenkap. pr. årsverk	517 401	473 617	-8 %

9.10 Dekningsbidrag for eggprodusenten

Tabell 24 viser Norturas dekningsbidragskalkyle for eggprodusenter med 7 500 frittgående verpehøner, målt i kroner per verpehøne per år. Kalkylene er øyeblikksbilder og tar ikke høyde for endringer i avregningspris eller kostnader for resten av året. Antall egg produsert per innsatt høne holder seg relativt stabilt over tid. Den store kostnadsveksten bidro til redusert dekningsbidrag i 2022, mens man antar at reduserte kostnader for innsatsfaktorer og økt pris har bidratt til økt dekningsbidrag i 2023. Dekningsbidragskalkylene sier kun noe om lønnsomheten på eggene, uten å ta hensyn til faste kostnader. Kostnadene for eksisterende lån og evt. vedlikehold og nyinvesteringer har økt det siste halvåret og har isolert sett redusert lønnsomheten for eggprodusentene.

Tabell 25 – Norturas dekningsbidragskalkyler for eggproduksjon

Kroner, mars 2023 og september 2023

Frittgående aviar	Mar. 2023	Sep. 2023
Produksjonsinntekter	457	485
Produksjonskostnader	367	348
Dekningsbidrag per høne per år	71	108
Tilskudd	11	11
Dekningsbidrag ink. tilskudd per høne per år	82	119
Dekningsbidrag for bruket per år	612 138	895 847

9.11 Langtidsutsikter

Se kap. 5

10. Historisk prisutvikling

10.1 Storfe

Representantvare ung okse kr/kg								
			Oppnådd pris	Avvik	PGE	Endring	Endring %	Indeks (2015=100)
2016	1. halvår	PGE	58,52	-0,18	58,70	1,20	2,1 %	102,5
2016	2. halvår	PGE	59,09	-0,11	59,20	0,50	0,9 %	103,4
2017	1. halvår	PGE	59,69	-0,31	60,00	0,80	1,4 %	104,8
2017	2. halvår	PGE	59,92	-0,08	60,00	0,00	0,0 %	104,8
2018	1. halvår	PGE	60,09	-0,41	60,50	0,50	0,8 %	105,7
2018	2. halvår	PGE	59,88	-0,42	60,30	-0,20	-0,3 %	105,3
2019	1. halvår	PGE	59,87	-0,63	60,50	0,20	0,3 %	105,7
2019	2. halvår	PGE	60,49	-0,01	60,50	0,00	0,0 %	105,7
2020	1. halvår	PGE	61,19	-0,01	61,20	0,70	1,2 %	106,9
2020	2. halvår	PGE	62,52	-0,28	62,80	1,60	2,6 %	109,7
2021	1. halvår	PGE	64,30	0,00	64,30	1,50	2,4 %	112,3
2021	2. halvår	PGE	66,25	-0,05	66,30	2,00	3,1 %	115,8
2022	1. halvår	PGE	70,10	-0,70	70,80	4,50	6,8 %	123,7
2022	2. halvår	PGE	74,58	-0,22	74,80	4,00	5,6 %	130,7
2023	1. halvår	PGE	77,80	-0,50	78,30	3,50	4,7 %	136,8
2023	2. halvår	PGE			78,30	0,00	0,0 %	136,8
2024	1. halvår	PGE			74,30	-4,00	-5,1 %	129,8

10.2 Gris

Representantvare gris kr/kg								
			Oppnådd pris	Avvik	Målpris/PGE	Endring	Endring %	Indeks (2015=100)
2016	1. halvår	Målpris	31,94	-0,40	32,34	0,00	0,0 %	101,1
2016	2. halvår	Målpris	32,25	-0,18	32,43	0,09	0,3 %	101,4
2017	1. halvår	Målpris	31,65	-0,78	32,43	0,00	0,0 %	101,4
2017	2. halvår	Målpris	31,91	-0,52	32,43	0,00	0,0 %	101,4
2018	1. halvår	Målpris	31,29	-1,14	32,43	0,00	0,0 %	101,4
2018	2. halvår	Målpris	31,37	-1,06	32,43	0,00	0,0 %	101,4
2019	1. halvår	Målpris	31,18	-1,25	32,43	0,00	0,0 %	101,4
2019	2. halvår	Målpris	32,53	0,10	32,43	0,00	0,0 %	101,4
2020	1. halvår	Målpris	32,24	-0,19	32,43	0,00	0,0 %	101,4
2020	2. halvår	Målpris	33,88	-0,01	33,89	1,46	4,5 %	105,9
2021	1. halvår	Målpris	33,87	-0,02	33,89	0,00	0,0 %	105,9
2021	2. halvår	PGE	35,53	0,03	35,50	1,61	4,8 %	111,0
2022	1. halvår	PGE	37,77	-0,73	38,50	3,00	8,5 %	120,4
2022	2. halvår	PGE	41,47	-0,03	41,50	3,00	7,8 %	129,7
2023	1. halvår	PGE	44,81	-0,19	45,00	3,50	8,4 %	140,7
2023	2. halvår	PGE			45,70	0,70	1,6 %	142,9
2024	1. halvår	PGE			44,90	-0,80	-1,8 %	140,4

10.3 Lam

Representantvare lam kr/kg								
			Oppnådd pris	Avvik	PGE	Endring	Endring %	Indeks (2015=100)
2016	1. halvår	PGE	69,43	-0,17	69,60	-0,90	-1,3 %	98,7
2016	2. halvår	PGE	67,09	-0,51	67,60	-2,00	-2,9 %	95,9
2017	1. halvår	PGE	64,60	0,00	64,60	-3,00	-4,4 %	91,6
2017	2. halvår	PGE	63,66	-0,94	64,60	0,00	0,0 %	91,6
2018	1. halvår	PGE	63,78	-0,82	64,60	0,00	0,0 %	91,6
2018	2. halvår	PGE	64,36	-0,24	64,60	0,00	0,0 %	91,6
2019	1. halvår	PGE	63,77	-0,83	64,60	0,00	0,0 %	91,6
2019	2. halvår	PGE	66,08	-0,02	66,10	1,50	2,3 %	93,8
2020	1. halvår	PGE	65,39	-0,71	66,10	0,00	0,0 %	93,8
2020	2. halvår	PGE	65,84	-0,56	66,40	0,30	0,5 %	94,2
2021	1. halvår	PGE	66,71	-0,19	66,90	0,50	0,8 %	94,9
2021	2. halvår	PGE	68,94	-0,46	69,40	2,50	3,7 %	98,4
2022	1. halvår	PGE	72,78	-0,72	73,50	4,10	5,9 %	104,3
2022	2. halvår	PGE	78,43	-0,07	78,50	5,00	6,8 %	111,3
2023	1. halvår	PGE	81,62	-0,38	82,00	3,50	4,5 %	116,3
2023	2. halvår	PGE			83,00	1,00	1,2 %	117,7
2024	1. halvår	PGE			83,00	0,00	0,0 %	117,7

10.4 Egg

Representantvare egg kr/kg								
			Oppnådd pris	Avvik	PGE	Endring	Endring %	Indeks (2015=100)
2016	1. halvår	PGE	18,26	-0,14	18,40	0,00	0,0 %	98,9
2016	2. halvår	PGE	18,44	-0,16	18,60	0,20	1,1 %	100,0
2017	1. halvår	PGE	18,64	-0,16	18,80	0,20	1,1 %	101,1
2017	2. halvår	PGE	19,05	-0,15	19,20	0,40	2,1 %	103,2
2018	1. halvår	PGE	19,25	-0,10	19,35	0,15	0,8 %	104,0
2018	2. halvår	PGE	19,22	-0,03	19,25	-0,10	-0,5 %	103,5
2019	1. halvår	PGE	19,14	-0,01	19,15	-0,10	-0,5 %	103,0
2019	2. halvår	PGE	19,26	-0,14	19,40	0,25	1,3 %	104,3
2020	1. halvår	PGE	19,41	-0,09	19,50	0,10	0,5 %	104,8
2020	2. halvår	PGE	20,20	-0,10	20,30	0,80	4,1 %	109,1
2021	1. halvår	PGE	20,24	-0,06	20,30	0,00	0,0 %	109,1
2021	2. halvår	PGE	20,68	-0,02	20,70	0,40	2,0 %	111,3
2022	1. halvår	PGE	21,86	-0,34	22,20	1,50	7,2 %	119,4
2022	2. halvår	PGE	22,97	-0,03	23,00	0,80	3,6 %	123,7
2023	1. halvår	PGE	23,97	-0,03	24,00	1,00	4,3 %	129,0
2023	2. halvår	PGE			25,00	1,00	4,2 %	134,4
2024	1. halvår	PGE			25,40	0,40	1,6 %	136,6